

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tanita Soininen

SUOMEN JA KANSAINVÄLISEN TILIN-
PÄÄTÖSKÄYTÄNTÖJEN EROAVAI-
SUUDET

Case Boliden Kokkola Oy

Liiketalous ja matkailu
2015

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Tanita Soininen
Opinnäytetyön nimi	Suomen ja kansainvälisen tilinpäätöskäytäntöjen eroavaisuudet, Case Boliden Kokkola Oy
Vuosi	2015
Kieli	suomi
Sivumäärä	76 + 2 liitettä
Ohjaaja	Harri Lehtimäki

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Boliden Kokkola Oy:n (Suomen tilinpäätöskäytännön) sekä Boliden-konsernin (kansainvälisen tilinpäätöskäytännön) tilinpäätöksien eroavaisuuksia. Toimeksiantaja eli Boliden Kokkola Oy halusi myös tietää, onko sen tilinpäätösraportointinsa konsernille riittävää. Työssä tutkittiin kokonaisvaltaisesti kansainvälistä tilinpäätöskäytäntöä ja sen vaikutuksia tytäryhtiöön.

Työn teoreettinen osuus keskittyy Suomen ja kansainvälisen tilinpäätöskäytäntöihin ja niiden eroihin. Empiirinen osuus taas keskittyy kohdeyrityksen ja konsernin tilinpäätöksen eroihin, kohdeyrityksen raportointiin konsernille sekä uusiin lakeihin ja säännöksiin. Tutkimusmenetelmänä käytettiin tapaustutkimusta, jonka yleisimpinä muotoina esiintyvät haastattelu ja havainnointi. Aineistoina on käytetty esimerkiksi kirjallisuutta, verkkolähteitä, lakeja, asiantuntijalausuntoja sekä kohdeyrityksen että konsernin tilinpäätöksiä.

Tutkimuksessa ilmeni, että keskeisimmät eroavaisuudet tilinpäätöksien välillä liittyvät liitetietoihin ja kirjaamiskäytäntöihin. Muun muassa IFRS-standardien arvon alentumistestauksia ei tehdä Suomen kirjanpitolain mukaan. Haastattelussa kävi ilmi, että Boliden Kokkola raportoi konsernin haluamalla tavalla eikä raportointi tällä hetkellä vaadi muutoksia. Suomen kirjanpitolakiin tulee myös paljon uudistuksia, joilla on vaikutuksia kohdeyritykseen. Esimerkiksi paperisesta tasekirjasta tullaan luopumaan kokonaan.

ABSTRACT

Author	Tanita Soininen
Title	Differences Between the Finnish Accounting Standards and the International Financial Reporting Standards Case Boliden Kokkola Ltd.
Year	2015
Language	Finnish
Pages	76 + 2 Appendices
Name of Supervisor	Harri Lehtimäki

The goal of this thesis was to find out the accounting differences between Boliden Kokkola Ltd. (Finnish Accounting Standards) and Boliden Group (International Financial Reporting Standards). The subscriber of this thesis was Boliden Kokkola and they wanted to know if their IFRS reporting is comprehensive enough for Boliden Group. This thesis analyzes the overall international accounting standards and its effects for the subsidiary.

The theoretical study of this thesis consists of a description of the Finnish Accounting Standards and International Financial Reporting Standards and their differences. The empirical study of this thesis focuses on the accounting differences between Boliden Kokkola and Boliden Group, the reporting responsibility of Boliden Kokkola to Boliden Group and the new laws and regulations. The research was implemented as a case study in which an interview and observation methods were utilized as study. Literature, electronic references, laws, expert opinions and financial statements were used as materials in this study.

The results showed that the main differences between the Financial Statements are involved in notes and booking practices. Impairment testing in International Financial Reporting Standards is not included in the Finnish Accounting Standards. The interview showed that Boliden Kokkola's reporting to Boliden Group is currently on a sufficient level. The Finnish Accounting Standards will be updated so that for example the paper balance book will no longer be used.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	5
1.1	Tutkimuksen tausta	5
1.2	Tutkimuksen tavoitteet ja rajaus	6
1.3	Tutkimuksen rakenne.....	7
1.4	Tutkimusmenetelmät.....	8
1.5	Keskeiset käsitteet ja lyhenteet	9
2	FINNISH ACCOUNTING STANDARDS (FAS).....	10
2.1	Yleiset tilinpäätösperiaatteet.....	10
2.2	Kirjanpidon yleiset periaatteet	11
2.3	Tilinpäätös.....	14
2.3.1	Tuloslaskelma	16
2.3.2	Tase	17
2.3.3	Rahoituslaskelma	19
2.3.4	Liitetiedot	19
2.3.5	Toimintakertomus	20
2.3.6	Tilintarkastuskertomus.....	20
2.3.7	Konsernitilinpäätös ja vuosikertomus	21
3	TILINPÄÄTÖKSEN KANSAINVÄLISTYMINEN JA IFRS.....	23
3.1	Kansainvälisen tilinpäätöskäytännön kehittäjät.....	23
3.2	International Financial Reporting Standards (IFRS)	24
3.3	Tilinpäätöksen sisältö ja esittäminen	26
3.3.1	Tase	27
3.3.2	Tuloslaskelma	30
3.3.3	Oman pääoman muutoslaskelma.....	32
3.3.4	Rahavirtalaskelma.....	32
3.3.5	Liitetiedot	33
3.4	Tilinpäätösstandardit.....	36
4	FAS:N JA IFRS:N EROT	38

4.1	Yleiset eroavaisuudet	38
4.2	Tulouttaminen ja osakekohtainen tulos	39
4.3	Työsuhde-etuudet.....	40
4.4	Konsernitilinpäätös ja yritysjärjestelyt	41
4.5	Rahoitusinstrumentit.....	42
4.6	Toimintasegmentit	42
4.7	Tuloverot.....	43
4.8	Myyttävänä olevat omaisuuserät ja lopetetut toiminnot	43
4.9	Vuokrasopimukset	44
4.10	Valuuttakurssien muutokset.....	44
4.11	Vieraan pääoman menot ja varaukset	45
5	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	46
6	TAPAUSTUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET	49
6.1	Kohdeyrityksen esittely	49
6.2	Tutkimusmenetelmä ja aineiston hankinta.....	49
6.3	Keskeiset eroavaisuudet tilinpäätösten välillä	51
6.4	Raportointi konsernille ja haastattelu.....	57
6.5	Uudet säännökset ja lait	59
6.5.1	IFRS-standardien uudistukset ja muutokset.....	59
6.5.2	Suomen kirjanpitolakiin tulevat muutokset	62
7	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	67
7.1	Tutkimuksen keskeisimmät tulokset.....	67
7.2	Opinnäytetyön luotettavuus ja pätevyys	68
7.3	Opinnäytetyöprosessin arviointi	70
7.4	Oppimisen arviointi	71
7.5	Jatkotutkimusehdotukset.....	72
	LÄHTEET	74
	LIITTEET	

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1.	Tiliristikon esitysmuoto	s. 12
Kuvio 2.	Kirjanpidon jaksollisuus	s. 13
Kuvio 3.	Mallit tulostilistä ja tasetilistä	s. 15
Kuvio 4.	Tuloslaskelman mallikaava	s. 17
Kuvio 5.	Taseen mallikaava	s. 18
Kuvio 6.	Konsernisuhteen muodostuminen	s. 22
Kuvio 7.	Konsernitase	s. 29
Kuvio 8.	Konsernin laaja tuloslaskelma	s. 31
Kuvio 9.	Konsernin suora rahavirtalaskelma	s. 33
Kuvio 10.	Tilinpäätöskäytäntöjen eroja	s. 39
Kuvio 11.	Konsernin liitetieto laskennallisista veroista	s. 53
Kuvio 12.	Konsernin oman pääoman muutoslaskelma	s. 54
Kuvio 13.	Konsernin taloudellisen raportoinnin sisällysluettelo	s. 55
Kuvio 14.	Konsernin liitetieto leasing-maksuista	s. 56
Taulukko 1.	Rahoitusvarojen arvostaminen	s. 28
Taulukko 2.	Muutoksia kansainvälisiin tilinpäätösstandardeihin	s. 61

LIITELUETTELO

LIITE 1. Oman pääoman muutoslaskelma

LIITE 2. Haastattelulomake

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Maailman kansainvälistyessä ihmiset, hyödykkeet ja pääomat liikkuvat yhä enemmän valtioiden rajojen yli. Yrityksien toimipisteitä perustetaan muihin maihin ja eri maiden yrityksistä muodostetaan kansainvälisiä konserneja. Näin ollen valtioiden rajat ylittävistä omistamisesta ja sijoittamisesta ovat syntyneet globaalit pääomamarkkinat.

Pääomien kansainvälisen liikkuvuuden vuoksi sijoittajien ja rahoittajien on vaikeaa arvioida/vertailla eri yritysten antamaa tilinpäätösinformaatiota, jos tilinpäätökset on laadittu erilaisilla perusteilla. Etenkin sijoittajien ja rahoittajien näkökulmasta on päätetty yhtenäistää eri kansallisia tilinpäätösnormistoja. Euroopassa on ollut laajoja hankkeita, joiden tuloksena on alettukin noudattaa yhtenäisiä tilinpäätösnormistoja. (Haaramo 2012, 27–28, 30.)

Laskentatoimen järjestö International Accounting Standards Board (IASB) on 1970-luvulta lähtien pyrkinyt ohjeistamaan kansainvälistä tilinpäätöskäytäntöä laatimalla tilinpäätöksen esittämistä koskevia standardeja: International Accounting Standards (IAS). Tätä tehtävää hoitaa nykyään International Financial Reporting Standards-järjestö (IFRS). Vuonna 2005 Euroopassa on otettu yhteiseksi käytännöksi IFRS-normisto, joka määrittelee yhtenäisistä tilinpäätöksen raportointitavoista. IFRS-normistoa käyttävät Euroopassa julkisesti noteeratut emoyhtiöt eli konsernit. (Salmi 2012, 97–98.)

Opinnäytetyö on hankkeistettu Keski-Pohjanmaalla sijaitsevalle suurelle kemianteollisuuden yritykselle Boliden Kokkola Oy:lle (BKO), joka on osa ruotsalaista Boliden-konsernia. Kohdeyritys haluaisi tietää, miten konsernin IFRS-standardeihin perustuva kansainvälinen tilinpäätös eroaa Suomen tilinpäätöskäytännöstä (Finnish accounting standards – FAS) kohdeyrityksen näkökulmasta. Tällä hetkellä kohdeyritys raportoi konsernille IFRS-standardien mukaan, ja siksi se haluaisi myös tietää, onko jotain eriä, mitä sen pitäisi vielä raportoida konsernille nykyisten lisäksi.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja rajaus

Tutkimuksen pääasiallisena tavoitteena on selvittää, miten konsernin tilinpäätös eroaa kohdeyrityksen tilinpäätöksestä. IFRS-tilinpäätösstandardit ovat kokonaisuudessaan valtavan laaja-alainen aihe ja esimerkiksi vuoden 2013 IFRS-käytännön käsikirja on yli 500-sivuinen opas. Tutkimus rajataan siten tärkeimpiin IFRS-standardeihin, jotka eroavat suomalaisesta tilinpäätöskäytännöstä. Kun tilinpäätöskäytäntöjen erot selvitetään, kohdeyritys saa paremman kuvan ja perustelut siitä, mitä IFRS-raportointi edellyttää tytäryrityksiltä. Tavoitteena on myös saada tutkimus tarpeeksi kompaktiin ja loogiseen muotoon, jotta työ ei paisuisi liian laajamittaiseksi hankkeeksi. Liian suuresta tutkimuksesta voi muodostua hallitsematon kokonaisuus, jota lukijan sekä tutkijan on vaikea lukea saatikaan ymmärtää. Työstä yritetään saada myös mahdollisimman pätevä ja luotettava, jotta lukijalle välittyisi tieto siitä, että kirjoittajalla on asiantuntemusta aiheesta.

Tärkeänä tavoitteena on myös selvittää konsernille suoritettavan IFRS-raportoinnin riittävyyttä. Pitäisikö BKO:n huomioida mahdollisia muita eriä IFRS-raportointiin, joita se ei vielä ole huomionnut? Hankkeistaja haluaisi myös tietää, onko Suomen tilinpäätöskäytäntöön tai kansainväliseen tilinpäätöskäytäntöön tulossa lähiaikoina muutoksia, joilla olisi vaikutuksia sen tilinpäätöskäytäntönsä. Varsinkin IFRS-tilinpäätösstandardeihin tehdään päivityksiä jatkuvasti, joten niihin saattaa todennäköisesti tulla muutoksia. Tässä vaiheessa ei kuitenkaan tiedetä, vaikuttavatko kyseiset muutokset kuitenkaan kohdeyritykseen millään tavalla.

Lopputyöhön otetaan mukaan myös USA:n tilinpäätösnormisto (United States Generally Accepted Accounting Principles – U.S. GAAP), mutta sitä ei käsitellä laajamittaisesti, koska se ei olennaisesti liity tutkimusongelmiin. Tutkimusongelmat ovat tiivistettynä:

- Miten konsernin tilinpäätös (IFRS) eroaa kohdeyrityksen tilinpäätöksestä (FAS)?
- Onko mahdollisia muita eriä, mitä pitäisi raportoida konsernille IFRS-standardien mukaisesti?

- Onko Suomen tilinpäätöskäytäntöön tai kansainväliseen tilinpäätöskäytäntöön tulossa lähiaikoina muutoksia, joilla olisi vaikutuksia kohdeyritykseen?

1.3 Tutkimuksen rakenne

Opinnäytetyö koostuu johdannosta, kuudesta varsinaisesta luvusta, jotka jakaantuvat teoriaosuuteen sekä empiiriseen osuuteen sekä yhteenvedosta ja loppupäätelmistä. Teoriaosuuden tavoitteena on kertoa lukijalle perustiedot valitusta aiheesta ja siten johdattaa lukija varsinaiseen tutkimuksen piiriin. Ensimmäinen teorialuku kertoo Suomen tilinpäätöskäytännön periaatteista ja toimintatavoista. Luvussa avataan kattavasti tilinpäätöksen sisältöä, jotta lukijalle muodostuu selkeä kuva tilinpäätöksen osista. Se sisältää myös esimerkkimallit keskeisimmistä laskelmista. Toisessa teorialuvussa käsitellään kansainvälisen tilinpäätöskäytännön syntymistä. Se kertoo käytännön kehittäjistä ja keskeisistä periaatteista aina toimimiseen ja kehittymiseen asti. Luvun lopussa on lueteltuna sovellettavat tämänhetkiset IFRS-standardit. Tämäkin luku sisältää esimerkkikaavat tärkeimmistä laskelmista.

Kolmannessa teorialuvussa selvitetään suomalaisen tilinpäätöskäytännön ja kansainvälisen tilinpäätöskäytännön keskeisemmät erot. Luvun alussa kerrotaan, miten ne yleisellä tasolla eroavat toisistaan ja sen jälkeen pureudutaan tarkemmin yksittäisiin merkittäviin eroihin. Yksittäisissä eroissa kerrotaan ensiksi Suomen käytäntö ja sen jälkeen kansainvälinen käytäntö. Tarkoituksena on muodostaa selkeä luku vaikeiden asioiden selvittämiseksi.

Neljännessä teorialuvussa (luku viisi) käsitellään aikaisempia tutkimuksia liittyen kansainväliseen tilinpäätöskäytäntöön. Tieteellisiä englanninkielisiä tutkimuksia ei ole juuri tehty liittyen IFRS:n ja FAS:n eroihin. Niitä on kyllä käsitelty monissa muissa opinnäytetöissä ja graduissa.

Luku kuusi sisältää varsinaisen tutkimuksen osion. Siinä pyritään saamaan vastauksia esitettyihin tutkimusongelmiin. Ensiksi luvussa kerrotaan toimeksiantajasta

ja käytetyistä tutkimusmenetelmistä. Sen jälkeen pureudutaan varsinaisiin tutkimusongelmiin ja niiden ratkaisemiseen havainnoinnin ja haastattelun avulla.

Viimeisessä luvussa esitetään yhteenveto ja loppupäätelmät koko opinnäytetyöstä. Siinä pohditaan koko prosessin ja tutkielman onnistumista, tavoitteiden täyttymistä ja kokonaiskuvaa. Tutkimuksen validiteettia, reliabiliteettia ja oppimista arvioidaan myös. Luvun lopussa pohditaan vielä jatkotutkimusehdotuksia. Lukujen jälkeen tulee lähdeluettelo, johon on koottu kaikki tutkielmassa käytetyt lähteet. Ne koostuvat pääasiassa kirjallisuudesta, artikkeleista, laeista, standardeista, tutkimuksista sekä muista elektronisista lähteistä. Tämä opinnäytetyö sisältää myös kaksi liitettä.

1.4 Tutkimusmenetelmät

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus viittaa useisiin teorioihin, tutkimusotteisiin ja analyysitapoihin. Kerättyä aineistoa voidaan tarkastella ja analysoida yhden tai usean eri tapauksen kannalta. Siksi kvalitatiivisten tutkimusten katsotaan olevan melkein aina tapaustutkimuksia. Tutkimuksella yritetään lisätä ymmärrystä, mutta tuloksia ei saa yleistää. Laadulliset tutkimukset rakentuvat aiemmista tutkimuksista, empiirisistä aineistoista, teorioista sekä tutkijan päättelystä ja ajattelusta. Tutkijalla on työtä tehdessä yleensä valinnan vapaus sekä subjektiivinen katsantokanta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006 a.)

Tässä opinnäytetyössä käytetään tapaustutkimusta, joka on osa kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Tutkimusmenetelmänä käytetään case-lähestymistapaa, koska opinnäytetyöllä on hankkeistaja. Metodeina käytetään vertailevaa metodia, koska työssä vertaillaan Boliden Kokkolan tilinpäätöstä Boliden-konsernin tilinpäätökseen. Tutkittaessa aineistoa, sitä analysoidaan sisällönanalyysin avulla, toisin sanoen tarkastellaan ilmiöiden merkityksiä ja yhteyksiä. Tutkimuskysymyksiensä vuoksi tutkimus on eksploratiivinen (vastaa kysymyksiin miten ja kuinka) ja perustuu lähinnä kirjallisuuskatsaukseen, tilinpäätöksien vertailuun ja analysointiin sekä haastatteluun.

1.5 Keskeiset käsitteet ja lyhenteet

Tämä opinnäytetyö sisältää kokonaisuudessaan hyvin paljon erilaisia käsitteitä erilaisine lyhenteineen. Alla on listattuna tärkeimmät käsitteet, jotka esiintyvät tutkimuksen aikana. Tarkoituksena on selkeyttää ja helpottaa työn luettavuutta.

AML = arvopaperimarkkinalaki

DAS = Domestic Accounting Standards

FAS = Finnish accounting standards

FASB = Financial Accounting Standards Board

IAS = International Accounting Standards

IASB = International Accounting Standards Board

IFAC = International Federation of Accountants

IFRIC = International Financial Reporting Standards Committee

IFRS = International Financial Reporting Standards

IFRS for SMEs = IFRS for Small and Medium-sized Entities

IOSCO = International Organization of Securities Commissions

KILA = Kirjanpitolautakunta

KPA = Kirjanpitoasetus

KPL = Kirjanpitolaki

US GAAP = United States Generally Accepted Accounting Principles

2 FINNISH ACCOUNTING STANDARDS (FAS)

Yritysten taloudellinen seuranta ulottuu pitkälle historiaan. Kun työntekijät ja rahoittajat eriytyivät, alettiin pitää kirjanpitoa omaisuudesta. Yhteenvetona muodostui tilinpäätös, josta nähtiin vuoden tapahtumat. Laskelmat olivat myös hyvä valvonnan väline. Ajan kuluessa kansainvälistymisen myötä, hajanaiset tilinpäätöskäytännöt ovat yhdenmukaistuneet yhä enemmän. Suomen tilinpäätös perustuu kirjanpitolakiin (KPL) ja -asetukseen (KPA). (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 16.)

Kirjanpito ja tilinpäätös tuottavat kattavasti informaatiota yrityksen taloudesta. Informaatiota tuotetaan tiedontarpeeseen, jota johto, omistajat, sijoittajat, yhteiskunta sekä muut sidosryhmät tarvitsevat. Muun muassa verojen maksu, rahoituksen tarve, isojen päätösten teko sekä yrityksen arvon määrittäminen perustuvat juuri tilinpäätöksen antamaan informaatioon. Kun kaikki kirjanpitovelvolliset laativat kirjanpitonsa yhtenäisin perustein, niistä saadaan vertailukelpoisia. Samat käytännöt myös helpottavat tilinpäätösten tulkintaa. (Salmi 2012, 23–24.)

Yrityksien taloudellinen tilanne ja menestyminen ovat olleet kiinnostuksen kohteina aina, mutta erityisesti laskusuhdanteen aikana niiden merkitys kasvaa. Lainantajat ovat kiinnostuneita yrityksen maksukyvyistä, johto tarvitsee tarkkaa tietoa strategisten päätösten tueksi ja sijoittajat haluavat tietää mahdollisista osingoista. Tilinpäätöksiä seuraamalla ja analysoimalla voidaan muodostaa kuva tulevaisuuden odotuksista. (Ikäheimo, Laitinen, Laitinen & Puttonen 2011, 13, 53.)

2.1 Yleiset tilinpäätösperiaatteet

Tulevaisuuden kannalta varsinkin yritykselle tärkeintä on analysoida tulevia toimintaedellytyksiä (Salmi 2012, 25). Jotta tiedetään jonkin ajanjakson tulos, pidetään tilikausia yrityksen toiminnasta (Ibid). Tilikausi on yleensä 12 kuukautta, mutta aloitettaessa tai lopetettaessa liiketoimintaa kausi saa olla pidempi (enintään 18 kuukautta) tai lyhyempi (Kirjanpitolaki 4§ 30.12.1997/1336). Tilinpäätösinformaation vaatimukset liittyen laajuuteen ja esittämistarkkuuteen riippuvat yrityksen koosta sekä yhtiömuodosta (Ikäheimo ym. 2011, 13). Tilikausi päättyy teh-

tävään tilinpäätökseen, joka antaa kuvan yrityksen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta sekä miten se on muodostunut kyseisellä tilikaudella (Salmi 2012, 25).

Tilinavausta tehtäessä ja tilinpäätöstä laadittaessa noudatetaan seuraavia periaatteita tilikaudesta toiseen:

1. *Jatkuvan toiminnan oletus*

Liiketoiminnan katsotaan jatkuvan toistaiseksi. Päätetty tilikausi ja siitä tehtävä tilinpäätös on seuraavan vuoden/tilikauden avaava tase.

2. *Laatimisperiaatteiden ja -menetelmien johdonmukaisuus tilikaudesta toiseen*

Eri tilikausien pitää olla vertailukelpoisia keskenään, jotta lukijan on helpompi saada käsitys yrityksen tilanteesta. Siitä syystä noudatetaan aina samoja laatimisperiaatteita. Jos menetelmiä muutetaan, tulee siitä antaa aina tieto erikseen. Olisi hyvä, jos tilinpäätös on vertailukelpoinen myös muiden yritysten tilinpäätöksien kanssa.

3. *Arvostamisen varovaisuus*

Tuloksen laskennassa noudatetaan varovaisuutta. Omaisuutta ja tuottoja ei saa yliarvostaa eikä velkoja ja kuluja aliarvostaa. Tappiollisuus ei saisi olla syynä arvostusperusteiden muuttamiseen.

4. *Suoriteperusteisuuden noudattaminen*

Tulo kirjataan silloin, kun suorite on luovutettu ja kulu vastaavasti silloin, kun suorite on vastaanotettu. Meno tulon kohdalle -periaatteessa tuotot ja menot kirjataan samalle kaudelle.

5. *Kaikki hyödykkeet ja muut omaisuudet arvostetaan erikseen*

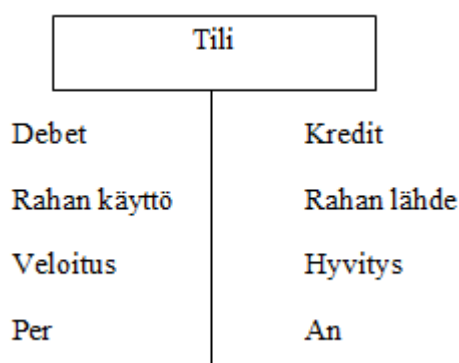
Samanlaatuisissa hyödykkeissä, jokainen erikseen hankittu erä arvostetaan hankintahintaansa. (Kirjanpitolaki 1997; Salmi 2012, 27–29; Tomperi 2013, 9–11.)

2.2 Kirjanpidon yleiset periaatteet

Kirjanpidon ensisijainen tarkoitus on liiketoiminnan tuloksen selvittäminen. Omistajat haluavat tietää jakokelpoisesta voitosta ja verottajia kiinnostaa laskettu tulos. Operatiivinen laskentatoimi tarvitsee tietoa suunnittelua ja seuranta varten.

Näiden sekä monien muiden syiden takia kirjanpitoa tarvitaan. (Tomperi 2012, 11.)

Kirjanpitovelvollisia ovat kaikki, jotka harjoittavat liike- tai ammattitoimintaa (Kirjanpitolaki 1997). Kirjanpitoon kirjataan yritystoiminnasta aiheutuvia kuluja, tuottoja, maksutapahtumia ja rahoitustapahtumia (Salmi 2012, 24). Tapahtumat tulevat kirjanpitoon aika- ja asijärjestyksessä, joiden on perustuttava liiketapahtuman tositteeseen (Ikäheimo ym. 2011, 14). Yrityksien täytyy pitää kahdenker- taista kirjanpitoa eli toisin sanoen kirjaus merkitään kahdelle eri tilille (Kirjanpito- laki 1997). Näin pystytään katsomaan, mistä raha on tullut ja mihin se on käytetty (Ikäheimo ym. 2011, 15). Yleinen kaksipuolinen tiliristikko on esitetty kuviossa 1.

Kuvio 1. Tiliristikon esitysmuoto (Ikäheimo ym. 2011, 15).

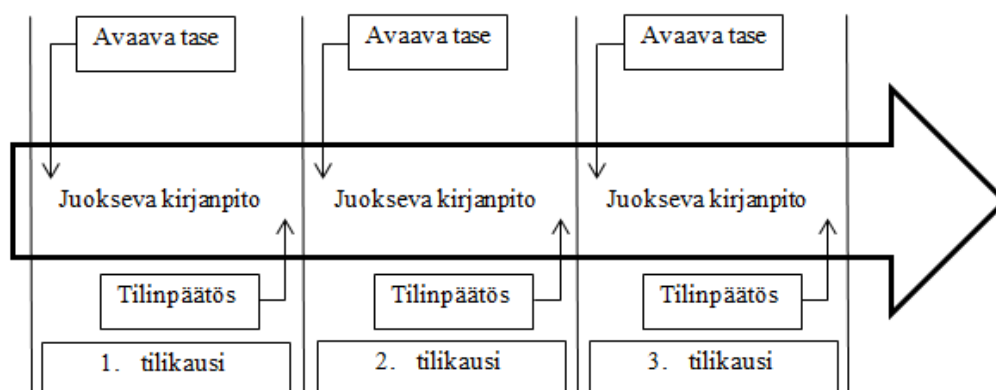
Liikkeenharjoittajalla on oltava selkeä tililuettelo käytettävistä kirjanpitotileistä, missä on riittävästi selitetty myös tilien sisällöstä. Käteisellä rahalla maksetut maksut on kirjattava viipymättä päiväkohtaisesti. Kaikki muut tapahtumat saadaan kirjata kuukausikohtaisesti tai neljän kuukauden kuluessa kuukauden/jakson päätymisestä. Kirjaukset on tehtävä kirjanpitoon niin, että yhteys tositteeseen, taseeseen tai tuloslaskelmaan on vaivattomasti todettavissa. Merkinnät on kirjoitettava selväkielisesti eikä niitä saa poistaa tai muuttaa. Päättyneen tilikauden tehdyt kirjanpitokirjat on säilytettävä vähintään 10 vuotta. (Kirjanpitolaki 1997.)

Jokaisen kirjauksen on perustuttava tositteeseen, joka on numeroitu ja päivätty. Jos jostain syystä ei ole tiedossa, miten jokin tapahtuma on kirjattu, tositteesta on vähintään käytävä ilmi käytetyt tilit. Tulotositteesta pitää saada selville luovutettu

suorite sekä menotositteesta vastaanotettu hyödyke. Vastaanottoajankohta ja luovutusajankohta on voitava myös näyttää toteen tositteen, liitteen tai muun sellaisen avulla. Jos tositetta ei saada ulkopuoliselta, tulee se laatia itse asianmukaisesti varmennettuna. Kunkin tilikauden tositteet säilytetään vähintään kuusi vuotta tilikauden päättymisen jälkeen. (Ikäheimo ym. 2011, 14–15; Kirjanpitolaki 1997.)

Laissa ei ole määritelty hyvää kirjanpitotapaa vaan siellä on vain sanottu, että sitä pitää noudattaa. Käsite muuttuu kehityksen myötä, mutta siihen on katsottu kuuluvan sen hoitaminen tarpeeksi hyvin ja huolellisesti. Se myös edellyttää kirjanpitolaian ja -asetuksen noudattamista. Kirjanpitolaki sisältää yleiset säännökset tilinpäätöksestä ja kirjanpidosta. Yhteisölait, kuten esimerkiksi osakeyhtiölaki tai yhdistyslaki, sisältävät yhteisömuotoihin liittyviä kirjanpitosäännöksiä. Ongelmatapauksissa Kirjanpitolautakunta (KILA) voi antaa ohjeita siitä, mikä on hyvän kirjanpitotavan mukaista. Menettelyt ovat joissakin tapauksissa johtaneet yleisohjeiden syntymiseen. (Tomperi 2013, 7–8.)

Tilikaudet alkavat aina aloittavalla taseella, josta nähdään yrityksen tämänhetkiset omaisuudet. Avaavan taseen saldot tulevat edellisen kauden tilinpäätöksestä. Tilikauden aikana juoksevaan kirjanpitoon kirjataan tilikauden tapahtumia sitä mukaa kuin niitä tapahtuu. Ketjun lopulla tehtäessä tilinpäätöstä, juoksevan kirjanpidon tilit päätetään tulos- ja tasetileille. Niistä muodostetaan vielä erilliset laskelmat: tuloslaskelma ja tase. Kirjanpidon kulku tilikaudesta toiseen on esitetty kuviossa 2. (Salmi 2012, 25.)

Kuvio 2. Kirjanpidon jaksollisuus (Salmi 2012, 25).

Käytännössä yleisiin periaatteisiin kuuluvat kaikki kirjanpitoa koskevat säännöt, menettelytavat ja käytännöt, jotka on yleisesti hyväksytty. Käytännöt ja periaatteet muuttuvat ja kehittyvät ajan saatossa. Esimerkiksi Euroopan direktiivit sekä IFRS-normisto vaikuttavat yhä enemmän Suomen kirjanpitotapaan. Kaikkia periaatteita ei ole kuitenkaan otettu Suomen kirjanpitolakiin, vaikkakin ne kuuluvat hyvään kirjanpitotapaan. (Tomperi 2013, 8–11.)

2.3 Tilinpäätös

Kirjanpitolain mukaan tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen on annettava tarpeeksi riittävät ja oikeat tiedot liikkeenharjoittajan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Sen mukaan kultakin tilikaudelta on laadittava tilinpäätös, joka sisältää:

1. taseen;
2. tuloslaskelman;
3. rahoituslaskelman; sekä
4. liitetiedot taseesta, tuloslaskelmasta ja rahoituslaskelmasta.

Tilinpäätöksen lisäksi siihen liitetään:

5. toimintakertomus; ja
6. tilintarkastuskertomus.

(Kirjanpitolaki 1997, Ikäheimo ym. 2011, 13.)

Taseen, tuloslaskelman ja rahoituslaskelman edellisen tilikauden tiedot on sisällytettävä tilinpäätökseen vertailutiedoiksi. Tilinpäätös on annettava suomen tai ruotsin kielellä euromääräisenä. Jos valuuttana käytetään jotain muuta kuin euroa, ilmoitetaan muuntamisessa käytetty kurssi. Tilikauden päättyessä tilinpäätös ja toimintakertomus on annettava neljän kuukauden kuluessa. Kun tilinpäätös on tehty, se sisällytetään tasekirjaan toimintakertomuksen, tilintarkastuskertomuksen ja kirjanpitoakirjojen luettelon kanssa. Tasekirjan sivut on numeroitava. (Kirjanpitolaki 1997.)

Tilinpäätökseen liittyvistä asiakirjoista saattaa muodostua suurikin kokonaisuus, jolloin se saattaa aiheuttaa aikaa vievän työmäärän. Pienien yritysten kohdalla tähän on tehty helpotuksia. Kirjanpitolaki on määritellyt pieneksi kirjanpitovelvolliseksi sellaisen, joka ylittää vain yhden seuraavista:

- 1) liikevaihto/tuotto on 7 300 000 euroa
- 2) taseen loppusumma on 3 650 000 euroa
- 3) palveluksessa työskentelee keskimäärin 50 työntekijää.

Pienen yrityksen ei tarvitse laatia rahoituslaskelmaa, toimintakertomusta ja joitakin määriteltyjä liitetietoja. (Ikäheimo ym. 2011, 13–14.)

Tilinpäätöstä laadittaessa tarvitaan tilinpäätöstilejä, tulostiliä ja tasetiliä. Tulostilille tulevat kaikki tilikauden menot ja kulut. Tilikauden tulos lasketaan tuottojen ja kulujen erotuksena. Tasetilille taas tulevat raha- ja saatavatilit sekä pääomatilit. Kun kaikki tilit on päätetty kyseisille tilinpäätöstileille, tulisi niiden mennä tasan. Toisin sanoen esimerkiksi tasetilin tilaristikon molempien puolien pitäisi olla yhtä suuret. Tulos- ja tasetiliä on havainnollistettu kuviossa 3. (Tomperi 2012, 29–30.)

Tulostili	
Kulut = kaudelle kuuluvat menot, joista ei muodostu enää tuloa Tilikauden voitto	Tuotot = kaudelle kuuluvat tulot (Tilikauden tappio)
=	=

Tasetili	
Raha- ja saatavatilit Aktivoidut menot (Tilikauden tappio)	Pääomatilit - oma pääoma - vieras pääoma Tilikauden voitto
=	=

Kuvio 3. Mallit tulostilistä ja tasetilistä (Tomperi 2012, 29–30).

Monissa eri lähteissä on säädöksiä koskien tilinpäätöksien esittämistavoista. Esimerkiksi kirjanpitolain ja -asetuksen lisäksi yhteisöainsäädäntö sekä kirjanpitolautakunnan yleisohjeet ja lausunnot täydentävät ohjeistuksia. Yrityksen ollessa pörssiyritys, sääntely ja velvollisuudet laajenevat entisestään. IFRS-standardit, Helsingin pörssin säännöt ja arvopaperimarkkinalaki (AML) toimivat esimerkkeinä tästä. Laaja tiedonantovelvollisuus koskee lähinnä vain suurten yritysten julkistamisvelvoitteita kuin kirjanpitoteknisiä asioita. (Ikäheimo ym. 2011, 14.)

2.3.1 Tuloslaskelma

Tuloslaskelmasta nähdään päättyneen tilikauden tuotot ja kulut. Tuotot kertovat yrityksen varojen lisääntymisestä. Ne ovat usein liikevaihtoa eli kyseisen kauden myyntituottoja. Kulut kertovat varojen vähenemisestä. Ne voidaan jakaa pitkäaikaisiin ja lyhytaikaisiin kuluihin. Lyhytaikaisia kuluja ovat esimerkiksi henkilöstölle maksettavat palkat, jotka ovat maksettu kyseisellä tilikaudella. Pitkäaikaiset kulut näkyvät usein poistoina. Niiden tarkoituksena on pitkäaikaisten hankintamenojen vähentäminen osina hankinnan taloudellisen käyttöiän aikana. Toisin sanoen koko hankintahintaa ei merkitä kerralla kuluksi. Näin suoriteperusteisuus toteutuu, koska hyödykkeeltä odotetaan tuottoja myös seuraavilta kausilta. Pitkäaikainen kulu voi olla esimerkiksi tuotannossa käytettävä kone. Tuotot viittaavat myös aikaansaannoksiin ja kulut taas uhrauksiin. Laskelman viimeisellä rivillä kerrotaan syntynyt tulos (voitto tai tappio). Tulos ilmaisee, onko tavoitteisiin päästy. Tuloksen ollessa hyvä, pääoma lisääntyy. Tuloslaskelman kaava on yksinkertainen. Ensimmäisenä laskelmassa ovat liiketoiminnan tuotot, joista vähennetään kulut. Niiden jälkeen tulee muita tuottoja ja kuluja, joiden ei katsota suorasti liittyvän liiketoimintaan. Muita tuottoja ovat esimerkiksi vuokratuotot. (Salmi 2012, 30–33.)

Kirjanpitoasetuksessa on lueteltuna erilaisten tuloslaskelmien kaavoja. Tuloslaskelman saa tehdä joko kululajikohtaisena laskelmana tai toimintokohtaisena laskelmana. Aatteellisille yhteisöille, kiinteistöille ja ammatinharjoittajille on omat tuloslaskelmakaavansa. Laskelman esittämistapaa ei saa muuttaa, jos siihen ei ole erittäin painavaa syytä. Jos tuloslaskelmassa tai taseessa yksittäiseen koh-

taan/riviin ei tule jollakin kaudella lukua eikä siihen ole tullut mitään edelliselläkään tilikaudella, tulee se ottaa pois kokonaan kaavasta. Kaavojen eriä saadaan yhdistää siinä tapauksessa, jos erillisellä esittämisellä on vähäinen merkitys tai yhdisteleminen tuottaa loogisemman ratkaisun. Yksityiskohtaisempaa esittämistä taas vaaditaan, jos se on tarpeen tuloksen muodostumisen kannalta. Kirjanpitoasetuksen mukaan tuloslaskelmassa on esitettävä vähintään kuvion 4. mukaiset erät. (Kirjanpitoasetus 1997.)

T U L O S L A S K E L M A		
	(Tilikausi)	(Edellinen tilikausi)
	-----	-----
LIIKEVAIHTO	0,00	0,00
Liiketoiminnan muut tuotot	0,00	0,00
Liiketoiminnan muut kulut	- 0,00	- 0,00
	----	----
LIIKEVOITTO (-TAPPIO)	0,00	0,00
Rahoitustuotot ja -kulut	+/- 0,00	+/- 0,00
	----	----
VOITTO (TAPPIO) ENNEN SATUNNAISIA ERIÄ	0,00	0,00
Satunnaiset erät	+/- 0,00	+/- 0,00
	----	----
VOITTO (TAPPIO) ENNEN TILINPÄÄTÖSSIIRTOJA JA VEROJA	0,00	0,00
Tilinpäätössiirrot	+/- 0,00	+/- 0,00
Valittömät verot	- 0,00	- 0,00
	----	----
TILIKAUDEN VOITTO (TAPPIO)	0,00	0,00
	====	====

Kuvio 4. Tuloslaskelman kaava (Edilex 2006).

2.3.2 Tase

Tilinpäätöksen osana oleva tase kuvaa liiketoiminnan taloudellista tilannetta. Taseessa on kaksi saraketta: vastaavaa ja vastattava. Vastaavaa-sarake näyttää yrityksen rahan käyttökohteet ja vastattavaa-sarake osoittaa rahan lähteet. Mallikaavojen on vain yksi ja sitä käyttävät kaikki, jotka taseen joutuvat laatimaan. Poikkeuksena tästä on ammatinharjoittaja, jonka ei tarvitse tasetta laatia. Mallikaavassa

on paljon erilaisia eriä, joita pienen yrityksen ei tarvitse käyttää. Tyhjät nimikkeet jätetään silloin pois. Pääryhmien nimiä voi muuttaa ainoastaan kirjanpitolautakunnan luvalla. Alaryhmien nimiä voidaan kuitenkin muuttaa toiminnan luonteen mukaiseksi. (Tomperi 2012, 154–156.)

Taseen vastaavaa-puolen erät esitetään käänteisessä likviditeettijärjestyksessä. Toisin sanoen ensimmäiset erät ovat vaikeimmin realisoitavissa ja viimeiset erät, kuten rahat ja pankkisaamiset ovat likvidein erä. Vastattavaa-puoli koostuu puolestaan kahdesta pääomalajista: omasta pääomasta ja vieraasta pääomasta. Molemmissa esitetään ensin pitkäaikaiset pääomat ja sen jälkeen lyhytaikaiset pääomat. Kuviossa 5. on kuvattuna kirjanpitoasetuksen mukainen lyhennetty tase. (Ikäheimo ym. 2011, 27–31.)

TASE		(Tilikauden päättymispäivä)(Edellisen tilikauden päättymispäivä)	
		-----	-----
Vastaavaa			
PYSYVÄT VASTAAVAT			
Aineettomat hyödykkeet	0,00		0,00
Aineelliset hyödykkeet	0,00		0,00
Sijoitukset	0,00		0,00
VAIHTUVAT VASTAAVAT			
Vaihto-omaisuus	0,00		0,00
Saamiset			
Pitkäaikaiset			
Myyntisaamiset	0,00	0,00	
Laskennalliset verosaamiset	0,00	0,00	
Muut saamiset	0,00	0,00	0,00
Lyhytaikaiset			
Myyntisaamiset	0,00	0,00	
Laskennalliset verosaamiset	0,00	0,00	
Muut saamiset	0,00	0,00	0,00
Rahoitusarvopaperit	0,00	0,00	0,00
Rahat ja pankkisaamiset	0,00	0,00	0,00
Vastaavaa yhteensä	0,00	0,00	0,00
TASE			
(Tilikauden päättymispäivä)(Edellisen tilikauden päättymispäivä)			

Vastattavaa			
OMA PÄÄOMA			
Osake-, osuus- tai muu vastaava pääoma	0,00		0,00
Arvonkorotusraho	0,00		0,00
Käyvän arvon rahasto	0,00		0,00
Muut rahastot	0,00		0,00
Edellisten tilikausien voitto (tappio)	0,00	0,00	
Tilikauden voitto (tappio)	0,00	0,00	
TILINPÄÄTÖSSIIRTOJEN KERTYMÄ	0,00		0,00
PAKOLLISET VARAUKSET	0,00		0,00
VIERAS PÄÄOMA			
Pitkäaikainen			
Pääomalainat	0,00		0,00
Saadut ennakot	0,00	0,00	
Ostovelat	0,00	0,00	
Laskennalliset verovelat	0,00	0,00	0,00
Muut velat	0,00	0,00	0,00
Lyhytaikainen			
Pääomalainat	0,00		0,00
Saadut ennakot	0,00	0,00	
Ostovelat	0,00	0,00	
Laskennalliset verovelat	0,00	0,00	0,00
Muut velat	0,00	0,00	0,00
Vastattavaa yhteensä	0,00	0,00	0,00

Kuvio 5. Taseen mallikaava (Kirjanpitolautakunta 2006).

2.3.3 Rahoituslaskelma

Rahoituslaskelmassa annetaan selvitys siitä, mistä yritys on saanut rahavirtaa ja mihin se on käyttänyt sen. Suoriteperusteiset erät muutetaan maksuperusteiseksi, jotta nähdään rahan liikkeet. Kirjanpitolautakunnan ohjeiden mukaan rahavirrat jaetaan liiketoiminnan, investointien, ja rahoituksen rahavirtaan. (Tomperi 2012, 164–165.)

Liiketoiminnan rahavirtaan kuuluvat varsinaisen toiminnan lisäksi myös muu toiminta, joita ei voida pitää investoinnin tai rahoituksen toimintana. Investointien rahavirroista nähdään yrityksen toteutetut toiminnat, jotka kerryttävät rahaa pitkällä aikavälillä. Viimeiseksi rahoituksen rahavirroista nähdään oman ja vieraan pääoman muutokset. Rahavirran voi laatia joko suoralla tai epäsuoralla laskelmalla. Suora laskelma sisältää bruttoperusteiset luvut, kun taas epäsuora laskelma nettoperusteiset luvut. (Ikäheimo ym. 2011, 33–34.)

2.3.4 Liitetiedot

Liitetiedot antavat täydentäviä tietoja tilinpäätökselle, jotta yritys antaisi mahdollisimman oikean ja riittävän kuvan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Se antaa myös selvittelytietoja esimerkiksi siinä tapauksessa, jos laadintaperusteita on muutettu. Kirjanpitolain ja -asetuksen mukaan niille on määrätty tilinpäätöksessä tarkka esittämipaikka, jotta se helpottaisi tilinpäätöksen lukemista. Liitetietojen laajuuteen vaikuttavat yrityksen koko ja muoto. Esimerkiksi osakeyhtiölaki (OYL) säätelee niiden esittämistä. (Salmi 2012, 84.)

Kirjanpitoasetuksen mukaiset liitetiedot voidaan ryhmitellä seuraavasti:

- Tilinpäätöksen liitetiedot
- Tuloslaskelman liitetiedot
- Taseen vastaavien liitetiedot
- Taseen vastattavien liitetiedot
- Tuloverojen liitetiedot

- Vakuuksien ja vastuusitoumuksien liitetiedot
- Henkilöstön ja toimielinten liitetiedot
- Omistukset muissa yrityksissä
- Konserniin liittyvät liitetiedot
- Lyhennetyt liitetiedot (Kirjanpitoasetus 1997).

2.3.5 Toimintakertomus

Yrityksen liiketoiminnan kehittymistä koskevat tärkeät tiedot tulee antaa toimintakertomuksessa. Siinä kerrotaan olennaiset tapahtumat tilikaudella ja sen päättymisen jälkeen, ennuste tulevaisuuden kehityksestä sekä arvio tutkimustoiminnan ja kehitystoiminnan laajuudesta. Jos pieni kirjanpitovelvollinen on halukas laatimaan toimintakertomuksen, tulee sen esittää se täydellisenä. (Tomperi 2012, 167.)

Toimintakertomus on vapaamuotoinen, mutta lait ja säädökset määrittelevät kuitenkin asiasisällön. Keskeisimmät laadintaperiaatteet liittyvät olennaisuuteen, johdonmukaisuuteen sekä varovaisuuteen. Kirjanpitovelvollisen täytyy myös arvioida omaan liiketoimintaan liittyviä riskejä ja epävarmuustekijöitä. Taloudellisen aseman ja tuloksen arvion tulee myös sisältää yleisimpiä tunnuslukuja liiketoiminnasta. Esimerkkeinä tunnusluvista ovat oman pääoman tuotto prosentti tai omavaraisuusaste. Lisäksi toimintakertomuksessa pitää olla monia muita merkittäviä seikkoja, muun muassa henkilöstön lukumäärä ja ympäristötekijät. (Ikäheimo ym. 2011, 36–43.)

2.3.6 Tilintarkastuskertomus

Suurten yritysten omistajat valitsevat yleensä ammattimaisia johtajia johtamaan yrityksiä heidän sijastaan. Tällöin omistajilla ei ole mahdollisuutta tai ammattitaitoakaan tarkastella johdon toimintaa. Valvonnan tehtävä siirretään siksi riippumattomille asiantuntijoille. Tilintarkastajien pätehtävänä onkin varmistua siitä, että tarkastettavan yrityksen johto on antanut oikean ja riittävän kuvan yrityksen tilanteesta. (Salmi 2012, 90.)

Laadituista kirjanpidosta, tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta on suoritettava tilintarkastus. Tarkastuksen suorittajan tulee olla täysin riippumaton toimek-

siantajasta. Hän ei myöskään saa olla vajaavaltainen, konkurssissa tai liiketoimintakiellossa. Tarkastuksen jälkeen tilintarkastaja antaa tilintarkastuskertomuksen. Siitä on käytävä ilmi antavatko tilinpäätös ja toimintakertomus oikeat ja riittävät tiedot toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta sekä ovatko tilinpäätös ja toimintakertomus ristiriidattomia. (Tilintarkastuslaki 2007.)

Nykyään tilintarkastuskertomus on kehittynyt vakiomuotoiseksi. Vakiomuotoinen kertomus on merkki siitä, että tilinpäätös ja toimintakertomus sisältöineen on laadittu lainmukaisesti ja oikein. Poikkeaminen vakiomuotoisesta on yleensä merkki ongelmista tai puutteista. Kun tilintarkastuskertomus sisältää kielteisiä lausuntoja tai muistutuksia, ne on julkistettava aina tilinpäätöksen julkistamisen yhteydessä. (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 17.)

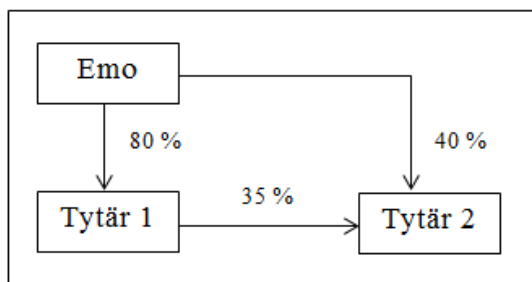
Pienet yritykset on vapautettu tilintarkastuksesta. Tilintarkastuskertomus saadaan jättää liittämättä tilinpäätökseen, jos yrityksen päättyneellä sekä edeltäneellä tilikaudella on täytynyt vain yksi seuraavista:

- 1) liikevaihto/tuotto on 200 000 euroa
- 2) taseen loppusumma on 100 000 euroa
- 3) palveluksessa työskentelee yli kolme työntekijää.

Yritys, joka harjoittaa pääasiallisena toimialana arvopapereiden omistamista ja hallintaa tai sillä on huomattava vaikutusvalta jonkun muun yrityksen johtamisessa, on valittava tilintarkastaja. (Ikäheimo ym. 2011, 14; Tilintarkastuslaki 2007.)

2.3.7 Konsernitilinpäätös ja vuosikertomus

Konserni muodostuu pienimmillään kahdesta yrityksestä, emoyhtiöstä ja tytäryhtiöstä. Emoyhtiöllä on yksin tai muiden konserniyrityksien kanssa määräysvalta tytäryrityksiin. Määräysvalta syntyy, kun yritys omistaa enemmän kuin puolet toisen yrityksen osakkeista tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä. Kuvio 6. havainnollistaa konsernisuhdetta. (Alhola, Koivikko & Rätty 2003, 10–15.)

Kuvio 6. Konsernisuhteen muodostuminen (Alhola ym. 2003, 16).

Kun emoyritys on julkinen osakeyhtiö, tulee sen laatia konsernitilinpäätös. Se sisältää koottuna konserniin kuuluvien yritysten tilinpäätökset. Keskinäinen toiminta, omistus, velat ja saamiset tulee eliminoida. Konsernin tilinpäätös näyttää samanlaiselta kuin yksittäisen yrityksen laatima. Kirjanpitolain perusteella annettu konsernitilinpäätöksen yleisohje on saanut suuria vaikutteita kansainvälisestä tilinpäätöskäytännöstä. (Alhola ym. 2003, 10–23; Salmi 2012, 92–96.)

Vuosikertomus on yrityksen julkinen viesti rahoittajille ja muille sidosryhmille. Siitä ei ole erikseen varsinaista lainsäädäntöä, mutta siinä esitetään useita lakisääteisiä tietoja. Pörssiyhtiön laatimana sitä koskee hyvän arvopaperikauppatavan vaatimus. Kertomus sisältää yleensä virallisen tilinpäätöksen sekä laatijayrityksen ja siihen kuuluvan konsernin esittelyn. Oman kokonaisuutensa muodostavat tiedot osakkeenomistajille. Nimensä mukaisesti se sisältää laajasti tietoa muun muassa osakekohtaisista tunnusluvuista, osinkopolitiikasta ja osakepääoman muutoksista. Muita merkittäviä eriä ovat toimitusjohtajan katsaus ja yrityksen strategia. (Salmi 2012, 88–90.)

Vuosikertomuksessa oleva päiväkirjanomainen tiivistelmä yrityksen keskeisistä tapahtumista on yleistymässä. Havaittavissa on myös nykyaikaisemmat laskelmat. Yhteiskunnallisten tilinpäätöksiä tilalle ovat tulleet modernimmat henkilöstö- ja ympäristötilinpäätökset. Niitä on alettu julkaisemaan myös erillisinä tilinpäätöksinä. (Salmi 2012, 89–90.)

3 TILINPÄÄTÖKSEN KANSAINVÄLISTYMINEN JA IFRS

Sellaisilla yrityksillä, jotka omistavat eri maista monia tytäryrityksiä, saattaa olla vaikeuksia hallita eri maiden normistoja puhumattakaan muodostaa näistä konsernilaskelma. Myös sijoittajien ja rahoittajien on vaikeaa vertailla tai tulkita yrityksen informaatiota kun ne on laadittu eri perustein. Lisäksi kun yritys aikoo listautua useaan pörssiin, sen ei ole käytännöllistä muodostaa useilla eri tilinpäätösnormistoilla varustettua tilinpäätöstä. Näitä asioita yksinkertaistamaan on kehitetty IFRS-standardit. (Salmi 2012, 97–98.)

3.1 Kansainvälisen tilinpäätöskäytännön kehittäjät

International Accounting Standards Board (IASB) on 1970-luvulta lähtien ohjeistanut kansainvälistä tilinpäätöskäytäntöä laatimillaan IAS-standardeilla: International Accounting Standards. Tätä tehtävää hoitaa nykyään International Financial Reporting Standards-järjestö (IFRS). Aikaisemmin monikansallisten yritysten raportoinnin ongelmia ratkoivat Yhdistyneet Kansakunnat (YK) sekä Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (OECD). IASB:n asema vahvistui, kun arvopaperimarkkinoiden valvontaviranomainen International Organization of Securities Commissions (IOSCO) alkoi tehdä yhteistyötä sen kanssa vuonna 1995. IOSCO julkisti 30 IAS-standardia, joita noudattamalla voitiin listautua sen jäsenmaiden pörseihin. Kysymyksiin, joihin standardit eivät vastaa, vastauksia antamaan tuli vuonna 1997 pysyvä tulkintakomitea: International Financial Reporting Standards Committee (IFRIC). IASB on toiminut läheisesti International Federation of Accountants-järjestön (IFAC) kanssa, jonka jäseninä toimivat lähinnä tilintarkastajat. Suomalaisia jäseniä ovat KHT-yhdistys ja HTM-tilintarkastajat ry. (Haaramo 2012, 28–31.)

Yhdysvaltain Financial Accounting Standards Board (FASB) ja IASB ovat yrittäneet lähentää omia normistojaan toisiinsa (Salmi 2012, 99). Ne ovat solmineet useita yhteistyösopimuksia, joilla yritetään kehittää yhteensopivia standardeja, joita käytettäisiin sekä kansallisesti että kansainvälisissä listautumisissa (Haaramo 2012, 34). Vuonna 2009 maailman 20 rikkainta maata (G20) tapasivat toisensa edistääkseen kansainvälisten tilinpäätösperiaatteiden yhtenäistymistä (Gullkvist

2012, 54). Yhdysvaltain vaikutusvaltaisissa talousraportoinnin elin Securities and Exchange Commission (SEC) teki kattavan kehitys- ja selvitystyön ja antoi vuonna 2012 yhdistymisprosessille tyrmäyksen (Ibid). FASB:n tilinpäätösnormisto United States Generally Accepted Accounting Principles (US GAAP) sisältää kovin yksityiskohtaisia ohjeita kun taas IFRS on paljon suppeampi ja periaatteellisempi normisto (Salmi 2012, 99). Ongelmista huolimatta yhdistämispyrkimykset jatkuvat (Gullkvist 2012, 54).

1970-luvulta lähtien Euroopalla on ollut omia yhdistymishankkeita, liittyen lähinnä eri maiden tilinpäätösten vertailukelpoisuuden parantamiseen. Merkittävimmät säädökset perustuvat neljänteen ja seitsemänteen EU:n direktiiviin. Neljäs direktiivi antaa ohjeita vuositilinpäätöksen laadintaan, sisältöön, julkistamiseen sekä tilintarkastukseen. Seitsemäs direktiivi liittyy taas konsernitilinpäätöksen laajuuteen, laadintaperiaatteisiin ja muotoon. (Haaramo 2012, 30, 40.)

Direktiivien tavoitteena on helpottaa Euroopan alueella tilinpäätösten läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta, mutta ennen kaikkea tehostaa pääomamarkkinoiden toimintaa. Säädännöt velvoittavat vain Euroopan unionin jäsenvaltioita ja ne ovatkin sisällyttäneet ne omiin kirjanpitolainsäädäntöihinsä. Uskottavuuden lisäämiseksi, monet EU:n yritykset käyttävät myös laajemmin käytössä olevia sääntöjä eli FASB:n (U.S. GAAP) ja IASB:n (IFRS) standardeja. Tällä hetkellä merkittävimpiä tilinpäätöstä sääteleviä normistoja on kolme:

- EU:n jäsenmaille tilinpäätösdirektiivit (neljäs ja seitsemäs);
- FASB:n ylläpitämä U.S. GAAP; ja
- IASB:n ylläpitämä IFRS-normisto, joita täydentävät IFRIC-tulkinnat. (Tomperi 2013, 221.)

3.2 International Financial Reporting Standards (IFRS)

Vuonna 2005 Euroopassa otettiin yhteiseksi käytännöksi IFRS-normisto, joka huolehtii yhtenäisistä tilinpäätöksen raportointitavoista (Salmi 2012, 97–98). Euroopan parlamentti ja neuvosto antoi IAS-asetuksen, jonka mukaan IFRS-konsernitilinpäätöksen laadinta on pakollista sellaisilla yrityksillä, joiden arvopa-

pereilla käydään kauppaa (KHT-yhdistys 2014, 6). IFRS-normisto pyrkii ratkaisemaan muun muassa seuraavia ongelmia:

- Kansallisesti eri maissa tilinpäätöskäytännöt eroavat ja siten tilinpäätökset jättävät tulkinnan varaa.
- Yhtä tiettyä tapaa tilinpäätöksen standardisointiin ei ole pystytty luomaan.
- Erilaisten laskentakaavojen tulkinnat ja niiden käyttötavat vaihtelevat paljon.
- Eri liiketoiminnot edellyttävät erilaisia mittareita niiden erilaisen ansainnan vuoksi. (Salmi 2012, 133.)

IFRS-normisto jakautuu kolmeen osaan: 1) tilinpäätöksen yleiset perusteet liittyen laadintaan ja esittämiseen (viitekehys), 2) kansainväliset tilinpäätösstandardit (IAS/IFRS) sekä 3) tulkintaohjeet (SIC/IFRIC) (Haaramo 2012, 32). Kaikki standardit käsittelevät säännöksiä liittyen vaatimuksiin esitettävistä tiedoista aina liiketapahtumien kirjaamiseen sekä arvostamiseen (Pörssisäätiö 2005, 4). IFRS edellyttää tiettyjä minimivaatimuksia standardeissaan, mutta antaa joissakin kohdin vapaammat kädet (Salmi 2012, 115). Esimerkiksi IFRS ei määrittele tase- ja tuloslaskelmakaavoja (Ibid).

Viitekehyksessä määritellään tilinpäätöksen perustekijät, tarkoitus, oletus, ominaisuudet, arvostusperiaatteet, laadulliset ominaisuudet ja oman pääoman selvitykset. Perustekijöitä ovat viitekehysten mukaan taloudellisen aseman määrittäminen (tase) ja tuloksen kuvaaminen (tuloslaskelma). Tilinpäätöksen tarkoituksena on antaa informaatiota, jotta esimerkiksi sijoittajat ja lainanantajat voivat tehdä taloudellisia päätöksiä fokuksenaan tietty yritys. IFRS-normiston mukaan perusoletukset tilinpäätöksessä ovat suoriteperusteisuus ja toiminnan jatkuvuus. (Haaramo 2012, 86–94.)

Tilinpäätöksen tärkeimmät laadulliset ominaisuudet ovat ymmärrettävyys, olenaisuus ja vertailukelpoisuus. Informaation pitäisi olla ymmärrettävää, jotta käyttäjät voivat pitää tilinpäätöstä päätöstensä tukena. Vertailtavuus edellyttää samojen periaatteiden noudattamista kaudesta toiseen. Tämä mahdollistaa sekä yrityk-

sen sisäisen että yrityksiä välisen vertailun. Muita laadullisia ominaisuuksia ovat merkityksellisyys, luotettavuus ja oikea-aikaisuus. (Troberg 2013, 21–22.)

Kansainvälisen tilinpäätöskäytännön tavoitteet on lueteltu seuraavasti:

- Kehittää yleistä etua laadun, ymmärrettävyyden, täytäntöönpanokelpoisuuden ja kansainvälisesti hyväksytyjen tilinpäätösstandardien avulla.
- Edistää standardien käyttöä ja käytettävyyttä.
- Edistää IFRS-normien käytön helpottavuutta. (Troberg 2013, 20.)

Suomessakin pörssiyritysten on pitänyt sisällyttää konsernitilinpäätökseensä IFRS-standardeja 1.1.2005 alkaen. Jotta laadittua tilinpäätöstä voidaan kutsua IFRS-tilinpäätökseksi, täytyy konserniyritysten noudattaa kaikkia standardeja täydellisesti. Suomessa IFRS/IAS-standardit vaikuttavat koko ajan enemmän, koska esimerkiksi Kirjanpitolautakunta (KILA) on alkanut perustella ohjeitaan ja näkemyksiään yhä useammin standardeihin. Myös jotkut noteeraamattomat suomalaiset yritykset ovat halunneet tehdä tilinpäätöksensä IFRS-normiston mukaisesti. Vuonna 2009 julkistettiin erillinen säännöstö IFRS for Small and Medium-sized Entities (IFRS for SMEs), joka on kevennetty normistokokoelma. EU ei ole kuitenkaan hyväksynyt sitä osaksi lainsäädäntöään, joten sitä ei voida käyttää suomalaisessa tilinpäätösraportoinnissa. Haluttaessa sitä voidaan käyttää esimerkiksi sisäisessä erillisraportoinnissa. (Tomperi 2013, 223.)

3.3 Tilinpäätöksen sisältö ja esittäminen

Useissa IFRS-standardeissa on esittämisvaatimuksia liittyen tilinpäätökseen. Muun muassa IAS 1 (Tilinpäätöksen esittäminen) ja IAS 8 (Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet, kirjanpidollisten arvioiden muutokset ja virheet) käsittelevät yleisimpiä esittämisvaatimuksia. Yksittäisten erien kohdalla tietoja säännellään niiden omissa IFRS-standardeissa. Esimerkiksi IAS 1 käsittää vaatimukset esittämisestä, ohjeet liittyen rakenteeseen ja sisällön vähimmäisvaatimukset. (Halonen, Jalkanen-Steiner, Johansson, Kyrölä, Nurmo, Pyykönen, Sundvik, Suomela, Tolvanen, Torkkel, Tornainen, Tuomala & Vesikukka 2013, 1–2.)

IAS 1-standardin mukaan tilinpäätös on laadittava vähintään kerran vuodessa. Tilinpäätöksen tulee erottua selkeästi muusta (vuosikertomus) samaan asiakirjaan sisältyvästä tiedosta ja sen osat tulee nimetä selkeästi. Kaikesta numeerisesta tiedosta ilmoitetaan vertailutiedot edelliseltä kaudelta. IAS 1-standardi ei sisällä pakollisia tilinpäätöskaavoja, mutta määrittelee niiden vähimmäiserittelyt. Tilinpäätökseen sisällytetään seuraavat osiot:

- tase
- laaja tuloslaskelma
- oman pääoman muutoslaskelma
- rahavirtalaskelma
- liitetiedot. (Haaramo 2012, 94–97.)

Tilinpäätöksen on yksilöidyttävä riittävän kattavasti ymmärrettävyyden vuoksi. Esimerkiksi yhteisön nimi, raportoitava kausi, esittämisvaluutta ja pyöristys on ilmoitettava. Tiedot esitetään riittävän näkyvästi ja toistetaan niin usein kuin tarpeelliseksi katsotaan. Tilinpäätös tulee julkistaa viimeistään kolmen kuukauden kuluttua kauden päättymisestä. (KHT-yhdistys 2014, 34, 364.)

IFRS-normistoon ei sisälly mainintaa toimintakertomuksen esittämisestä, mutta IAS 1 kuitenkin suosittelee johdon taloudellisen katsauksen laatimista osana tilinpäätöstä. Suomen lainsäädännön mukaan tietyt ehdot täyttävän yrityksen on kuitenkin liitettävä toimintakertomus tilinpäätökseen. Tilinpäätöksen liitetiedot sisältävät kattavasti selventävää tietoa tilinpäätöksen muista osista sekä ilmoituksia olennaisista muutoksista yrityksessä. (Halonen ym. 2013, 2–3, 43.)

3.3.1 Tase

Taseessa varat ja velat voidaan jakaa lyhyt- ja pitkäaikaisiin eriin tai ne voidaan esittää myös likvidiysjärjestyksessä, jos se on merkityksellisempää. Varat ja velat jaetaan lyhytaikaisiin eriin silloin, kun varat/velat suoritetaan tavanomaisen toimintasyklin aikana tai ne eräänntyvät 12 kuukauden aikana. Muissa tapauksissa ne kuuluvat pitkäaikaisiin varoihin ja velkoihin. (Haaramo 2012, 98–101.)

Arvostusperiaatteina käytetään alkuperäistä hankintamenoa ja käypää arvoa. IFRS-normiston mukaan ensisijainen tapa on arvostaa hankinnat hankintamenon määräisinä. Kuitenkin tilinpäätöksessä ollaan siirtymässä käypään arvoon eli markkina-arvoon. Esimerkiksi rahoitusomaisuuden johdannaisten vuoksi on siirrytty käypiin arvoihin, koska ne sisältävät paljon riskiä, jotka saattavat olla kohtalokkaita taloudellisen tilanteen vuoksi. Kun uudelleenarvostusta tehdään, tulee se kirjata suoraan omaan pääomaan uudelleenarvostusrahastoon. Taulukossa 1. on esimerkki rahoitusvarojen arvostamisesta. (Salmi 2012, 100–108.)

Taulukko 1. Rahoitusvarojen arvostaminen (Pörssisäätiö 2005, 18).

Rahoitusvarat	Arvostustapa
1. Varsinaiseen liiketoimintaan pidettävät varat	Käypään arvoon (tulosvaikutteisesti)
2. Eräpäivään asti pidettävät varat	Hankintamenoon
3. Lainat ja saamiset	Hankintamenoon
4. Myynnissä olevat varat	Käypään arvoon (tasevaikutteisesti)

IFRS ei anna pakollisia tilinpäätöskaavoja, mutta IAS 1-standardi määrittelee taseen sekä tuloslaskelman vähimmäiserittelyt. Kuviossa 7. on laadittuna esimerkki konsernitaseesta. Tase tulee muodostua vähintään seuraavista eristä:

- aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet
- sijoituskiinteistöt
- aineettomat hyödykkeet
- rahoitusvarat
- sijoitukset, jotka käsitellään pääomaosuusmenetelmällä
- biologiset hyödykkeet
- vaihto-omaisuus
- myynti- ja muut saamiset
- rahavarat
- myytävänä olevat omaisuuserät
- osto- ja muut velat
- varaukset
- rahoitusvelat

- verovelat ja -saamiset
- myytävänä olevien erien velat
- oman pääoman vähemmistön osuus
- emoyhtiölle kuuluva oma pääoma. (Haaramo 2012, 97–98.)

Konsernitase			
milj. euroa	Liitetieto	31.12.2014	31.12.2013
VARAT			
Pitkäaikaiset varat			
Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet	x	x	x
Liikearvo	x	x	x
Muut aineettomat hyödykkeet	x	x	x
Sijoituskiinteistöt	x	x	x
Osuudet osakkuus- ja yhteisyrityksissä	x	x	x
Muut rahoitusvarat	x	x	x
Saamiset	x	x	x
Laskennalliset verosaamiset	x	x	x
		x	x
Lyhytaikaiset varat			
Vaihto-omaisuus	x	x	x
Myyntisaamiset ja muut saamiset	x	x	x
Ennakkomaksut	x	x	x
Muut rahoitusvarat	x	x	x
Tilikauden verotettavaan tuloon perustuvat verosaamiset	x	x	x
Rahavarat	x	x	x
		x	x
Myytävänä olevat pitkäaikaiset omaisuuserät	x	x	x
Varat yhteensä		x	x
OMA PAAOMA JA VELAT			
Emoyrityksen omistajille kuuluva oma			
pääoma	x		
Osakepääoma		x	x
Ylikurssirahasto		x	x
Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto		x	x
Muut rahastot		x	x
Omat osakkeet		x	x
Muuntoerot		x	x
Kertyneet voittovarot		x	x
Oman pääoman ehtoinen laina		x	x
		x	x
Määräysvallattomien omistajien osuus	x	x	x
Oma pääoma yhteensä		x	x
Pitkäaikaiset velat			
Laskennalliset verovelat	x	x	x
Eläkevelvoitteet	x	x	x
Varaukset	x	x	x
Rahoitusvelat	x	x	x
Muut velat	x	x	x
		x	x
Lyhytaikaiset velat			
Ostovelat ja muut velat	x	x	x
Tilikauden verotettavaan tuloon perustuvat verovelat	x	x	x
Varaukset	x	x	x
Rahoitusvelat	x	x	x
		x	x
Myytävänä oleviin pitkäaikaisiin omaisuuseriin liittyvät velat	x	x	x
Velat yhteensä		x	x
Oma pääoma ja velat yhteensä		x	x

Kuvio 7. Konsernitase (KHT-yhdistys 2014, 21).

3.3.2 Tuloslaskelma

Tuloslaskelman tuotot ja kulut voidaan esittää IFRS:n mukaan yhdessä laajassa tuloslaskelmassa (laaja tuloslaskelma) tai kahdessa laskelmassa, joita ovat erillinen tuloslaskelma ja laaja tuloslaskelma (tuloslaskelma). Kaikki tuotot ja kulut kirjataan tulosvaikutteisesti, poikkeuksena voi olla jokin IFRS-standardi. Jaotellussa käytetään joko kululaji- tai toimintokohtaista tapaa niin kuin Suomessakin on totuttu käyttämään. Laskelmassa on käytettävä väliotsikoita, -summia tai muita eriä, jos sillä on merkitystä oikean kuvan saamiseksi. Voitto (tappio) ja tulos esitetään laajassa tuloslaskelmassa jaoteltuina emoyhtiön omistajille sekä määräysvaltomille omistajille erikseen. Jos yhteisö on julkisen kaupankäynnin kohteena, tulee sen esittää laajan tuloslaskelman lopussa osakekohtainen tulos. (KHT-yhdistys 2014, 10–14.)

IAS 1-standardin mukaan laajan tuloslaskelman voitto (tappio) on tuottojen ja kulujen erotus, mihin ei oteta mukaan muita laajan tuloksen eriä. Muita eriä IFRS-standardit eivät salli/vaadi kirjattavan tulosvaikutteiseksi. Erät ovat seuraavat:

- uudelleenarvostusrahaston muutokset (aineelliset ja aineettomat hyödykkeet)
- etuus pohjaisten järjestelyiden uudelleenmäärittämisestä johtuvat voitot tai tappiot
- muuntoerot valuutoista
- rahoitusvarojen ja suojainstrumenttien uudelleenarvostamisesta johtuvat voitot tai tappiot (myytävissä olevat) (Haaramo 2012, 103; Salmi 2012, 111.)

IFRS-normiston mukaan (IAS 1) tuloslaskelman kaavaa ei ole erikseen määritelty, mutta se säätää vähimmäiserittelyt. Kuviossa 8. on esimerkki laajasta tuloslaskelmasta. Vähimmäiserät ovat seuraavat:

- liikevaihto
- toiminnan tulos
- rahoituskulut

- osuus voitosta (tappiosta) osakkuus- ja yhteisyrityksistä
- verokulut
- lopetettujen toimintojen tuotot ja kulut
- vähemmistön osuus
- voitto tai tappio
- muut laajan laskelman erät. (Haaramo 2012, 104–105; Salmi 2012, 108.)

Konsernin laaja tuloslaskelma				
	milj. euroa	Liitetieto	31.12.2014	31.12.2013
Jatkuvat toiminnot				
Liikevaihto		x	x	x
Liiketoiminnan muut tuotot		x	x	x
Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varaston muutos			x	x
Valmistus omaan käyttöön			x	x
Aineiden ja tarvikkeiden käyttö			x	x
Työsuhde-etuuksista aiheutuvat kulut		x	x	x
Poistot		x	x	x
Arvon alentumiset		x	x	x
Liikkeen arvonalentuminen		x	x	x
Liiketoiminnan muut kulut		x	x	x
Liikevoitto			x	x
Rahoitustuotot		x	x	x
Rahoituskulut		x	x	x
Osuus osakkuus- ja yhteisyritysten tuloksesta		x	x	x
Voitto ennen veroja			x	x
Tuloverot		x	x	x
Tilikauden voitto			x	x
Muut laajan tuloksen erät				
Erät, joita ei myöhemmin siirretä tulosvaikutteiseksi				
Etuuspohjaisten nettovelan uudelleen määrittämisestä johtuvat erät		x	x	x
Aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden uudelleen arvostus		x	x	x
Verot eristä, joita ei myöhemmin siirretä tulosvaikutteisiksi		x	x	x
Erät, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteiseksi				
Rahavirran suojaukset		x	x	x
Myytävissä olevat rahoitusvarat		x	x	x
Nettosijoituksen suojaus		x	x	x
Muuntoerot		x	x	x
Verot eristä, joita ei myöhemmin siirretä tulosvaikutteisiksi		x	x	x
Tilikauden laaja tulos yhteensä			x	x
Tilikauden voiton jakautuminen				
Emoyrityksen omistajille			x	x
Määräysvallattomille omistajille			x	x
			x	x
Tilikauden laajan tuloksen jakautuminen				
Emoyrityksen omistajille			x	x
Määräysvallattomille omistajille			x	x
			x	x
Emoyrityksen omistajille kuuluvasta voitosta laskettu osakekohtainen tulos:				
laimentamaton osakekohtainen tulos (euroa), jatkuvat toiminnot		x	x	x
laimennusvaikutuksella oikaistu osakekohtainen tulos (euroa), jatkuvat toiminnot		x	x	x
laimentamaton osakekohtainen tulos (euroa), lopetetut toiminnot		x	x	x
laimennusvaikutuksella oikaistu osakekohtainen tulos (euroa), lopetetut toiminnot		x	x	x
laimentamaton osakekohtainen tulos (euroa), tilikauden voitto		x	x	x
laimennusvaikutuksella oikaistu osakekohtainen tulos (euroa), tilikauden voitto		x	x	x

Kuvio 8. Konsernin laaja tuloslaskelma (KHT-yhdistys 2014, 17–19).

3.3.3 Oman pääoman muutoslaskelma

Muutoksia omaan pääomaan syntyy, kun tilikaudella kirjataan tuottoja ja kuluja sekä harjoitetaan liiketoimintaa omistajien kanssa. IFRS vaatii, että näistä oman pääoman muutoksista laaditaan tilinpäätökseen oman pääoman muutoslaskelma. Se koostuu kahdesta osasta: liiketapahtumista, joita ei harjoiteta omistajien kanssa ja liiketapahtumista, joita harjoitetaan omistajien kanssa. Edellä olevasta voidaan mainita esimerkkinä muuntoerot. Niitä syntyy ulkomaisten yksiköiden tilinpäätösten muuntamisesta samaan valuuttaan. Jälkimmäisestä osasta voidaan mainita esimerkkeinä osakeannit ja osingonjako. Laadittava muutoslaskelma on täsmäytyslaskelma, jossa arvot ovat sekä tilikauden alusta että lopusta. Muutokset esitetään erikseen myös jokaisen oman pääoman erältä. Ne jaetaan taas omistajien ja määräysvallattomien kesken. (Halonen ym. 2013, 22–26.)

Vähimmäisvaatimukset laskelmille ovat, että ne esitetään voitosta (tappiosta), muista laajan tuloslaskelman eristä ja toimista omistajien kanssa. Omistajien oman pääoman sijoitukset ja omistajille jaetut varat esitetään erikseen. Esimerkki oman pääoman muutoslaskelmasta nähdään liitteestä 1. (Haaramo 2012, 112–113.)

3.3.4 Rahavirtalaskelma

IFRS:n (IAS 7) mukainen rahavirtalaskelma on samankaltainen kuin Suomen kirjanpitolainsäädännön antama. Se jakaantuu myös liiketoiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirtoihin. Laskelmat voidaan esittää joko suoraa tai epäsuoraa menetelmää käyttäen. Valittua tapaa tulee noudattaa tilikaudesta toiseen. Rahavirtalaskelman ulkopuolelle on jätettävä sellaiset rahoitus- ja investointitapahtumat, joissa ei edellytetä rahoitusomaisuuden käyttöä. (KHT-yhdistys 2014, 24.)

IAS 7-standardin mukaan rahavirtalaskelma antaa kuvan yrityksen tulevaisuuden kehittymisestä. Tilinpäätöksen käyttäjät näkevät, kuinka hyvin yritys kerryttää omia rahavarojaan ja mihin se niitä käyttää. Lukijat voivat arvioida laskelmasta ja muista tilinpäätöksen osista esimerkiksi nettovarallisuuden muutoksia ja rahoitusrakennetta. IAS 7-standardi on vaikuttanut paljon laadittaessa Suomen kirjanpito-

lautakunnan yleisohjetta koskien rahoituslaskelmaa. Esimerkki konsernin suorasta rahavirtalaskelmasta on kuviossa 9. (Haaramo 2012, 156–157.)

Konsernin rahavirtalaskelma			
milj. euroa	Liitetieto	31.12.2014	31.12.2013
Liiketoiminnan rahavirrat			
Asiakkailta saadut maksut		x	x
Tavaroiden ja palveluiden toimittajille ja henkilöstölle suoritetut maksut		x	x
Maksetut korot		x	x
Saadut korot		x	x
maksetut verot		x	x
Liiketoiminnan nettorahavirta (A)		x	x
	x	x	x
Investointien rahavirrat	x	x	x
Tytäryritysten hankinta vähennettynä hankintahetken rahavaroilla	x	x	x
Tytäryritysten myynti vähennettynä hankintahetken rahavaroilla	x	x	x
Osakkuusyritysten hankinta		x	x
Investoinnit aineellisiin käyttöomaisuus hyödykkeisiin		x	x
Investoinnit aineettomiin hyödykkeisiin		x	x
Lainasaamisten takaisinmaksut		x	x
Myönnettyt lainat		x	x
Myytävikissä olevien rahoitusvarojen myynnit		x	x
Osakkuusyritysten myynti		x	x
Aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden myynnit		x	x
Saadut osingot		x	x
Investointien nettorahavirta (B)		x	x
Rahoituksen rahavirrat		x	x
Osakeannista saadut maksut		x	x
Oman pääoman ehtoisten lainojen nostot		x	x
Lainojen nostot		x	x
Lainojen takaisinmaksut		x	x
Vaihtovelkakirjalainan liikkeeseen laskusta saadut maksut		x	x
Omien osakkeiden hankinta		x	x
Lähipiirin sijoitus yhtiön osakkeisiin	x	x	x
Määräysvallattomien omistajien osuuksien hankinta		x	x
Määräysvallattomien omistajien osuuksien myynti		x	x
Rahoitusleasingvelkojen maksut		x	x
Maksetut osingot		x	x
Lunastusvelvoitteisten etuosakkeiden liikkeeseen laskusta saadut maksut		x	x
Rahoituksen nettorahavirta (C)		x	x
Rahavarojen muutos (A+B+C)		x	x
Rahavarat tilikauden alussa		x	x
Valuuttakurssien muutosten vaikutus		x	x
Rahavarat tilikauden lopussa	x	x	x

Kuvio 9. Konsernin suora rahavirtalaskelma (KHT-yhdistys 2014, 25–27).

3.3.5 Liitetiedot

Verrattuna Suomen tilinpäätöskäytäntöön, IFRS sisältää paljon enemmän liitetietoja. Niissä esiintyy sanallisia kuvauksia, erittelyjä tilinpäätöslaskelmista ja informaatiota asioista, joita ei voida merkitä muualle tilinpäätökseen. Kunkin tilinpäätöksen osan tulee antaa viittaus mahdollisesta liitetietoinformaatiosta sekä päinvastoin. Liitetiedot esitetään yleensä määrättyssä järjestyksessä:

- ilmoitus IFRS-standardien noudattamisesta
- yhteenveto tärkeimmistä tilinpäätöksen laatimisperiaatteista (muun muassa arvostusperusteet)
- tilinpäätöslaskelmien erien lisäinformaatio edenneisyysjärjestyksessä
- muut tiedot, joita ovat esimerkiksi sitoumukset, ehdolliset velat ja muut rahamääräiset/ei rahamääräiset tiedot (Halonen ym. 2013, 32–33.)

Kun laatimisperiaate on valittu jonkun standardin sallimista vaihtoehdoista, korostuu liitetietojen merkitys. Valitun laatimisperiaatteen selittäminen liitetiedoissa tuo tilinpäätöksen käyttäjille merkittävää hyötyä. Samat laaditut laatimisperiaatteet on sisällytettävä liitetietoihin vuodesta toiseen. Jonkin periaatteen saa poistaa liitetiedoista, jos sitä ei enää tule seuraavilla kausilla. (Halonen 2013, 33–38.)

Yrityksen perustiedot muun muassa oikeudellinen muoto, kotipaikka, kuvaus yrityksen toiminnasta ja emoyrityksen/konsernin nimi esitetään liitetiedoissa, jos niitä ei mainita muualla tilinpäätöksessä. Yhteisön tulee antaa myös informaatiota tulevaisuuden odotuksista, epävarmuustekijöistä ja riskeistä. Seuraavaksi on lueteltu seikkoja, joita pitäisi selostaa liitetiedoissa.

- arvostusperusteet
- tuloutusperusteet
- konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet
- hankittujen hyödykkeiden kirjaaminen ja poistojen tekeminen
- menojen aktivoiminen
- pitkäaikaishankkeet
- sijoituskiinteistöt
- sijoitukset ja rahoitusinstrumentit
- vuokrasopimukset
- vaihto-omaisuus
- tutkimus- ja kehittämismenot
- tuloverot
- työsuhde-etuuksista aiheutuneet menot
- varaukset

- muuntoerot
- segmenttien määrittelyminen
- julkiset avustukset
- inflaatiolaskenta (Haaramo 2012, 115–118.)

IFRS-normistoon ei sisälly vaatimusta toimintakertomuksen esittämisestä. Se suosittelee ainoastaan tekemään johdon taloudellisen katsauksen (Management Discussion & Analysis-MD&A). IASB julkistikin suosituksen johdon taloudellisesta katsauksesta vuonna 2010. Katsauksessa annetaan johdon näkemyksiä tuloksesta, asemasta ja kehityksestä. Se täydentää tilinpäätöstä selittämällä olosuhteita ja tapahtumia, joilla on ollut vaikutuksia joihinkin merkittäviin lukuihin. Siinä luetaan myös johdon tavoitteet ja strategiat. Muita käsiteltäviä asioita ovat esimerkiksi toiminnan luonne, riskit, tuloksellisuus ja suoritusmittarit. Suomessa IFRS:n mukaisen tilinpäätöksen laatijan tulee sisällyttää toimintakertomus tilinpäätökseen kirjanpito- ja yhteisöainsäädännön mukaisesti. (Halonen ym. 2013, 42–44.)

Konsernit tai suuret yksittäiset yritykset voivat sisältää monia erilaisia maantieteellisiä ja liiketoiminnallisia alueita. Niiden pääomat, kannattavuus ja liiketoimintojen luonne voivat erota paljonkin toisistaan. Muodostamalla segmenttejä ja raportoimalla niistä, luodaan paremmat mahdollisuudet riskien arvioimiseen ja taloudelliseen katsaukseen. IFRS jakaa segmenttiraportoinnin ensisijaiseen ja toissijaiseen raportointiin. Raportointiperusteet jakaantuvat taas liiketoiminnalliseen tai maantieteelliseen segmenttiin. (Salmi 2012, 113–114.)

Yrityksen tai yhteisön on määriteltävä omat toimintasegmenttinsä (IFRS 8-standardi). Johto tarkastelee säännöllisesti kunkin toimintasegmentin tulosta. IFRS 8-standardin mukaan segmenteistä esitetään tunnuslukuja sekä luonnetta kuvaavia tietoja. (Haaramo 2012, 160–164.)

Suomessa tehtävän tilinpäätöksen liitetietoihin tulee lisää vaatimuksia kirjanpitoasetuksen toimesta. Konsernin sekä emoyhtiön liitetietojen lisäksi niihin tulee lisätä muun muassa tiedot henkilöstöstä, tilintarkastajan palkkiosta ja tiedot henkilöstöstä yhteisyrityksissä. Listayhtiön on laadittava myös toimitusjohtajasta aiheutuneet eläkesitoumukset. (KHT-yhdistys 2014, 362.)

3.4 Tilinpäätösstandardit

IFRS-standardeja muutellaan ja parannellaan jatkuvasti parhaan mahdollisen käytettävyyden aikaansaamiseksi. Myös uusia standardeja ja tulkintoja laaditaan usein. Lähivuosina tulee muutoksia tärkeisiin standardeihin muun muassa tuloutukseen, rahoitusinstrumentteihin ja vuokrasopimukseen liittyen. Alla on luettelo julkaistuista IFRS-standardeista. (Halonen ym. 2013, XXI.)

IFRS-standardit

IFRS 1	Ensimmäinen IFRS-standardien käyttöönotto
IFRS 2	Osakeperusteiset maksut
IFRS 3	Liiketoimintojen yhdistäminen
IFRS 4	Vakuutusopimukset
IFRS 5	Myytävänä olevat pitkäaikaiset omaisuuserät ja lopetetut toiminnot
IFRS 6	Mineraalivarantojen etsintä ja arviointi
IFRS 7	Rahoitusinstrumentit: tilinpäätöksessä esitettävät tiedot
IFRS 8	Toimintasegmentit
IFRS 10	Konsernitilinpäätös
IFRS 11	Yhteisjärjestelyt
IFRS 12	Tilinpäätöksessä esitettävät tiedot osuuksista muissa yhteisöissä
IFRS 13	Käyvän arvon määrittäminen

IAS-standardit

IAS 1	Tilinpäätöksen esittäminen
IAS 2	Vaihto-omaisuus
IAS 7	Rahavirtalaskelmat
IAS 8	Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet, kirjanpidollisten arvioiden muutokset ja virheet
IAS 10	Raportointikauden päättymisen jälkeiset tapahtumat
IAS 11	Pitkäaikaishankkeet
IAS 12	Tuloverot
IAS 16	Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet
IAS 17	Vuokrasopimukset
IAS 18	Tuotot
IAS 19	Työsuhde-etuudet
IAS 20	Julkisten avustusten kirjanpidollinen käsittely ja julkisesta tuesta tilinpäätöksessä esitettävät tiedot
IAS 21	Valuuttakurssien muutosten vaikutus
IAS 23	Vieraan pääoman menot
IAS 24	Lähipiiriä koskevat tiedot tilinpäätöksessä
IAS 26	Eläke-etuusjärjestelyjen kirjanpito ja raportointi
IAS 27	Erillistilinpäätös

IAS 28	Sijoitukset osakkuus- ja yhteisyrityksiin
IAS 29	Taloudellinen raportointi hyperinflaatiomaissa
IAS 32	Rahoitusinstrumentit: esittämistapa
IAS 33	Osakekohtainen tulos
IAS 34	Osavuositarkastukset
IAS 36	Omaisuserien arvonalentuminen
IAS 37	Varaukset, ehdolliset velat ja ehdolliset varat
IAS 38	Aineettomat hyödykkeet
IAS 39	Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen
IAS 40	Sijoituskiinteistöt
IAS 41	Maatalous (KHT-yhdistys 2014, 367.)

4 FAS:N JA IFRS:N EROT

Yksi selkeimmistä eroista tulee esiin jo molempien normien ajattelutavoissa. Kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö perustuu anglosaksiseen ajatteluun. Tärkeässä roolissa toimivat kehittyneet rahoitusmarkkinat sekä sijoittajien tärkeys ja heidän tarpeensa huomioiminen. Suomessa on taas totuttu velkojakeskeiseen ajatteluun. Liiketoiminnan harjoittamisessa suojataan ensisijaisesti velkojien asemaa. (Salmi 2012, 115.)

4.1 Yleiset eroavaisuudet

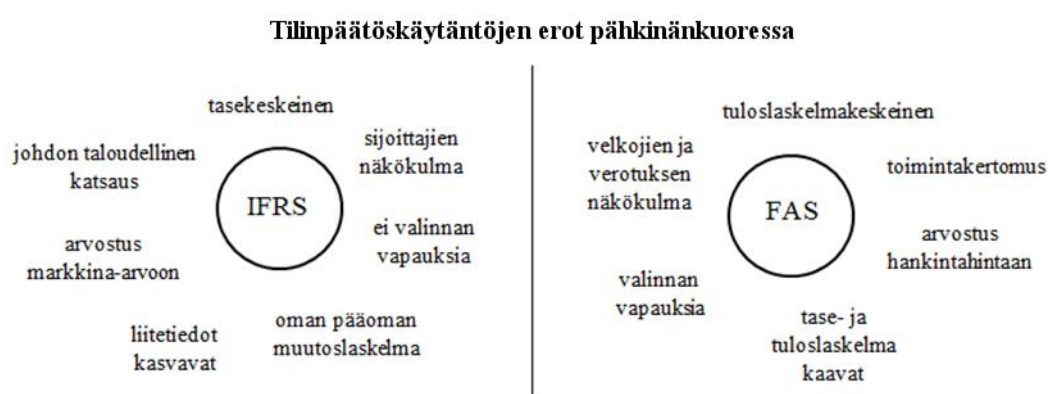
IFRS pitää tasetta tärkeimpänä tilinpäätöksen osana kun taas FAS on keskittynyt tuloslaskelmaan (Haaramo 2012, 33). Suomen tilinpäätöskäytäntöä noudattava saa jonkin verran liikkumistilaa liittyen tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laadintaan sekä laskemistapaan (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 29). Kansainvälistä tilinpäätöskäytäntöä noudattava ei saa taas juuri lainkaan valinnan vapautta (Haaramo 2012, 33). Suomessa kirjanpitoasetus on määritellyt tarkkaan minkälaiset kaavat tuloslaskelmalla ja taseella on, kun taas IFRS mainitsee vain ne erät, jotka on vähintään mainittava (Halonen ym. 2013, 47).

IFRS sisältää oman pääoman muutoslaskelman, jota Suomen käytäntö ei tunne (Pörssisäätiö 2005, 10). IFRS ei tunne taas toimintakertomusta, mutta suosittelee antamaan johdon taloudellisen katsauksen (KHT-yhdistys 2014, 8). Liitetietojen määrä kasvaa huomattavasti kansainvälistä tilinpäätöskäytäntöä noudattamalla (Haaramo ym. 2013, 47). Suoraan kirjauksia omaan pääomaan velvoittaa tekemään IFRS, kun taas suomalaisessa käytännössä niin ei yleensä tehdä (Salmi 2012, 115). FAS edellyttää konsernitilinpäätöksen sisällyttämistä emoyhtiön tilinpäätökseen, kun IFRS vaatii vain konsernitilinpäätöksen laadintaa (Halonen ym. 2013, 47).

Arvostusmenetelmissä on myös jonkin verran eroavaisuuksia. Suomessa varat arvostetaan ja tilinpäätökset laaditaan yleensä hankintamenoihin perustuen (Halonen ym. 2013, 47). Markkinaperusteisuus (käypä arvo) varsinkin rahoitusinstrumenttien kohdalla korostuu IFRS:ssä (Haaramo 2012, 33). Suomessa otetaan kan-

taa jakokelpoisesta tuloksesta ja sen laskemisesta, mutta IFRS ei ota siihen taas mitään näkökulmaa (Salmi 2012, 115). Toisin kuin Suomessa on totuttu, kansainvälisessä käytännössä ei saa esittää satunnaisina kuluina mitään eriä (Halonen ym. 2013, 47). Verotus saa myös erilaisia näkökulmia käytäntöjen välillä. Suomessa tuloslaskelma ja verotus ovat kävelleet käsi kädessä, kun taas IFRS pitää ne toisistaan erillään (Haaramo 2012, 34).

Käytettäessä kansainvälistä tilinpäätöskäytäntöä myös analysointi saa uusia ulottuvuuksia. IFRS-tilinpäätös voi olla aikaisempaa vertailukelpoisempi ja johdonmukaisempi. Muututtaessa tasekeskeiseksi ja kirjaukset suoraan omaan pääomaan saattavat kuitenkin muuttaa näkemyksiä vakavaraisuudesta. Toisaalta yrityksiä pitää perustella selkeästi enemmän esimerkiksi mistä on oikeasti maksettu. Lopulta voidaan sanoa, että IFRS:n etuna pidetään sen tiukkuutta raportoinnissa ja vaihtoehtojen valinnoissa. (Salmi 2012, 117, 297.) Kuvio 10. havainnollistaa edellä esitettyjä eroavaisuuksia.

Kuvio 10. Tilinpäätöskäytäntöjen eroja.

4.2 Tulouttaminen ja osakekohtainen tulos

Tuotto kirjataan Suomen kirjanpitolain mukaan silloin, kun suorite luovutetaan eli suoriteperiaatteen mukaisesti (Halonen ym. 2013, 116). IAS 18-standardin mukaan tavaroiden myynnistä saadut tulot kirjataan silloin, kun niihin liittyvät edut ja riskit siirtyvät ostajalle (IFRS Taskuopas 2007, 47–48). Palveluiden myynnistä

saadut tulot kirjataan taas valmistusasteen mukaisesti (Ibid). IFRS edellyttää myös laajoja liitetietovaatimuksia koskien tuottoja (Haaramo ym. 425–426).

Suomessa kirjanpitolain mukaan pitkäaikaishankkeet saadaan kirjata kirjanpitoon joko valmistusasteen mukaan (osatuloutus) tai luovutuksen yhteydessä. Osatuloutusta saadaan käyttää vain siinä tapauksessa, että yritys pystyy arvioimaan projektista syntyvän katteen mahdollisimman tarkasti. Pitkäaikaisissa hankkeissa valitua kirjaamistapaa tulee noudattaa hankkeesta toiseen. (Halonen ym. 2013, 130–131.)

Kansainvälisessä tilinpäätöskäytännössä pitkäaikaishankkeita käsitellään standardissa IAS 11-pitkäaikaishankkeet. Standardin mukaan kun yritys pystyy luotettavasti arvioimaan hankkeen lopputuloksensa, kirjaukset laaditaan aina valmiusasteen mukaan. Jos taas lopputulosta ei voida arvioida luotettavasti, menot kirjataan todellisten kulujen mukaisesti. (IFRS Taskuopas 2007, 36–37.)

Osakekohtaisen tuloksen esittämistä vaaditaan Suomen kirjanpitolain mukaan listayhtiöiltä, mutta niiden laskentatapoja tai liitetietovaatimuksia ei esitetä missään laissa tai ohjeistuksessa (Halonen ym. 2013, 58). IFRS:n mukaan osakekohtainen tulos on esitettävä, jos osakkeet ovat julkisen kaupankäynnin kohteena (Ibid, 48). IAS 33-standardin mukaan osakekohtainen tulos esitetään tuloslaskelmassa laimentamattoman ja laimennusvaikutuksella tehdyn oikaisujen mukaisesti (IFRS Taskuopas 2007, 67–69).

4.3 Työsuhde-etuudet

Suomalaisen käytännön mukaan eläkejärjestelyissä velka tulee olla tilinpäätöspäivänä katettu täysimääräisenä. Konsernitilinpäätöksessä eläkemenot kirjataan konserniin kuuluvien maiden omien laskentatapojen mukaisesti. Muita kirjaamiseen ja tilinpäätökseen liittyviä tarkempia ohjeita ei ole annettu. (Halonen ym. 2013, 151–152.)

Eläkejärjestelyt jaetaan IAS 19-standardin mukaan etuusperusteisiin ja maksupohjaisiin järjestelyihin. Etuusperusteisissa eläkejärjestelyissä menojen määrittämiseen tarvitaan vakuutusmatemaattisia laskelmia. Kulut kirjataan tuloslaskelmaan ja ta-

seeseen merkitään varaus eläkkeistä. Maksupohjaisessa järjestelyssä taas kulut kirjataan silloin, kun maksu suoritetaan eikä yrityksellä ole enää eläkevelvoitteita suoritettujen maksujen jälkeen. Maksupohjainen eläkejärjestelmä perustuu suomalaiseseen käytäntöön. Standardi säätelee yksityiskohtaisesti kirjaamis- ja arvostamiskäytäntöjä. (Halonen ym. 2013, 133–151.)

Osakeperusteisista maksuista ei ole Suomessa erityisiä sääntöjä tai ohjeistuksia. Niistä on annettava kuitenkin tietoa liitetiedoissa ja toimintakertomuksessa. Lisätyhtiöiden noudattama Corporate Governance antaa kuitenkin suosituksia liittyen esimerkiksi palkkioiden maksamiseen osakkeina. Kansainvälisen IFRS 2-standardin mukaan osakeperusteisten maksujen arvostusperusteena käytetään käypää arvoa. (Halonen ym. 2013, 156,167.)

4.4 Konsernitilinpäätös ja yritysjärjestelyt

Liiketoimintojen yhdistämisessä suomalaisen käytännön mukaan tase-erät on arvostettu kirjanpitoarvoihin. Hankinnan yhteydessä kauppahinnan ja kirjanpitoarvon erotuksena syntyneitä konserniaktiivaa kohdistetaan yleensä pysyviin vastaaviin, esimerkiksi rakennuksiin tai maa-alueisiin käyvän arvon perusteella. Liikearvot (goodwill) taas jätetään sellaisenaan taseeseen. IFRS:n mukaan (IFRS 3) liiketoimintojen yhdistelyssä käytetään käypiä arvoja arvostettaessa hankitun yrityksen varoja ja velkoja. Hankitun yrityksen liikearvot poistuvat kokonaan IFRS 3-standardin mukaan. Yrityskauppojen yhteydessä syntyviä menoja, kuten arvioijien palkkiot, ei saa standardin mukaan liittää hankintamenon osaksi. Lisäksi liitetiedoissa tulee antaa kattavat lisätiedot muun muassa yrityskaupan kuvauksesta. (Halonen ym. 2013, 212–214.)

Omaisuserän arvonalentuminen pysyvissä vastaavissa tai sijoituksissa kirjataan kirjanpitolain mukaan siinä tapauksessa, että niistä saama tulo on pysyvästi poistamatonta hankintamenoa pienempi (Haaramo 2012, 276). Liikearvoista tehdään myös suunnitelman mukaiset poistot (Halonen ym. 2013, 259–260). Arvonalentumistappiot kirjataan standardin IAS 36:n mukaan, kun omaisuserän kirjanpitoarvo on korkeampi kuin siitä saatavissa oleva tulo (IFRS Taskuopas 2007, 71–72). Liikearvoille tai muille aineettomille omaisuserille ei tehdä poistoja (Ibid).

Suomen kirjanpitolain mukaan konsernin määräysvalta syntyy joko äänivallasta tai oikeudesta erottaa/nimitää enemmistö kohdeyrityksen hallituksesta (Halonen ym. 2013, 273). Tytäryritykset voidaan jättää yhdistelemättä, jos omistus on lyhytaikaista, se on tarpeetonta oikean kuvan antamiseksi tai yhdistely tuottaa kohtuuttomia kustannuksia (Haaramo 2012, 476). IFRS-standardeista IFRS 10 ja IAS 27 koskevat konsernitilinpäätöstä (Ibid). Standardien mukaan määräysvalta syntyy silloin, kun on oikeus päättää yrityksen liiketoimintojen ja talouden periaatteista (IFRS Taskuopas 2007, 58–59). Myös kaikki tytäryritykset tulee yhdistellä tilinpäätökseen (Ibid).

4.5 Rahoitusinstrumentit

Suomalaisessa tilinpäätöskäytännössä on hyvin suppeasti mainittu rahoitusinstrumenteista, niiden sääntelystä ja tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista. (Halonen ym. 2013, 343). Tietysti tulee antaa ne tiedot, jotka ovat tarpeen oikean ja riittävän kuvan antamiseksi. Ainakin johdannaisista on kerrottava niiden laajuus, nimellisarvo ja käypä arvo (Halonen ym. 2013, 343).

IAS 32-standardin mukaan rahoitusinstrumentit luokitellaan velaksi ja omaksi pääomaksi luonteidensa mukaisesti. Luokittelua ei saa jälkeinpäin enää muuttaa. Instrumentit myös arvostetaan aina käypään arvoonsa. IFRS 7-standardi taas velvoittaa esittämään kattavasti tietoja rahoitusinstrumenteista, jotta tilinpäätöksen lukijat saavat tietoa niiden merkityksestä tulokseen ja taloudelliseen asemaan. Annettavia tietoja ovat esimerkiksi suojauslaskennan periaatteet, käyvät arvot jokaisesta erästä ja tiedot rahoitusinstrumenttien riskeistä. (IFRS Taskuopas 2007, 24–25, 65–66.)

4.6 Toimintasegmentit

Kirjanpitoasetus on säätänyt, että liitetiedoissa on kerrottava liikevaihdon jakautumisesta segmenteittäin (Kirjanpitoasetus 1997). Se jakautuu toimialoittain ja maantieteellisten markkina-alueiden mukaisesti (Salmi 2012, 116). Toimialojen liikevoitto ja liikevaihto tulee esittää, mutta asetus ei ole sen kummemmin määritellyt muuta esittämistapaa (Pörssisäätiö 2005, 11).

IFRS-standardeja käyttävän yrityksen tulee huomattavasti kattavammin annettava informaatiota niiden segmenteistään. Maantieteelliset ja toiminnalliset segmentit on jaoteltava selkeästi, jolloin esimerkiksi niiden riskit eroavat muista segmenteistä. Maantieteellinen segmentti jakaantuu joko asiakkaiden tai toimintojensa sijainnin perusteella. Ensisijaisesta segmentistä on kerrottava tulos, liikevaihto, varat, velat ja investoinnit. Toissijaisesta segmentistä annetaan taas liikevaihto, varat ja investoinnit. Segmenttiraportoinnin tavoitteena on antaa sijoittajille kattavampaa tietoa yrityksen toiminnasta. (Pörssisäätiö 2005, 11–12.)

4.7 Tuloverot

Laskennalliset verovelat ja -saamiset otetaan huomioon joko taseessa ja tuloslaskelmassa tai liitetiedoissa. Pienten kirjanpitovelvollisten ei tarvitse välttämättä kirjata niitä edes liitetietoihin. Konsernitilinpäätöksessä eliminointien vuoksi veroja joudutaan oikaisemaan ja täydentämään. Siten poistoero jaetaan omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan. (Haaramo 2012, 438–440.)

IAS-12 standardi määrää tuloverojen käsittelystä kirjanpidossa (Halonen ym. 2013, 382). Sen mukaan verovelat ja -saamiset merkitään taseeseen velaksi (pitkäaikaisiin velkoihin) tai saamiseksi (IFRS Taskuopas 2007, 38–39). IAS 12-standardi vaatii yksityiskohtaisempia liitetietoja kuin kirjanpitolainsäädäntö vaatii (Haaramo 2012, 437).

4.8 Myytävänä olevat omaisuuserät ja lopetetut toiminnot

Suomen tilinpäätöskäytännön mukaan kirjanpitolainsäädännössä ei ole minkäänlaisia säännöksiä liittyen myytävänä oleviin omaisuuseriin ja lopeteltuihin toiminnot (Halonen ym. 2013, 371). Tapauksesta ei ole julkaistu mitään ohjeistustakaan (Ibid). Toisaalta joissakin tapauksissa tulee antaa näistä tietoa oikean ja riittävän kuvan aikaansaamiseksi (Salmi 2012, 116).

IFRS 5-standardin tavoitteena on antaa tietoa, miten luovutetut erät/toiminnot vaikuttavat taloudelliseen asemaan ja tulokseen. Myytävänä olevat omaisuuserät arvostetaan kirjanpitoarvoon tai käypään arvoon vähennettynä myynnistä aiheutuneilla menoilla. IFRS 5-standardi ei määrittele omaisuuserien myynneistä saata-

van voiton (tappion) esittämispaikkaa tuloslaskelmassa. Sen sijaan lopetettu toiminto esitetään tuloslaskelmassa lopetettuna toimintona. Molempien tapauksien omaisuuserät esitetään kuitenkin taseessa (lyhytaikaisissa varoissa ja veloissa) omilla riveillään. Liitetiedoissa esitetään tarkemmat erittelyt kyseisistä eristä. (Halonen ym. 2013, 345–370.)

4.9 Vuokrasopimukset

Vuokrasopimuksista saatavat vuokraerät vuokralle antaja kirjaa tuloksi ja vuokralle ottaja kuluksi tuloslaskelmaan kirjanpitolain mukaan (Halonen ym. 2013, 450). Kirjanpitolautakunta on antanut lausunnon, jonka mukaan taseessa ei esitetä rahoitusleasingsopimuksia (Haaramo 2012, 232). Sen sijaan leasingistä annetaan tietoa liitetiedoissa (Pörssisäätiö 2005, 23).

Vuokrasopimuksia käsitellään kansainvälisessä tilinpäätöksessä IAS 17-standardissa. Sen mukaan sopimukset jaotellaan rahoitusleasingsopimukseksi tai muuksi vuokrasopimukseksi. Rahoitusleasingsopimuksessa hyödykkeen riskit ja edut siirtyvät olennaisilta osin vuokralle ottajalle. Vuokrattu hyödyke kirjataan taseeseen varaksi ja velaksi. Muita vuokrasopimuksia käsitellään samoin perustein kuin mitä suomalainen käytäntö käsittelee. (IFRS Taskuopas 2007, 44–46.)

4.10 Valuuttakurssien muutokset

Suomalaisen tilinpäätöksen valuuttana on käytettävä euroa (Halonen ym. 2013, 460–461). Kirjanpitolain mukaan, toisin kuin IFRS:ssä, ulkomaanrahan määräiset pääomat saadaan muuntaa tiettyyn kurssiin, jos kurssi on sidottu sopimuksessa (Ibid). Realisoitumattomat ja realisoituneet kurssierot käsitellään tulosvaikutteisesti (Haaramo 2012, 441).

Kansainvälisen käytännön mukaan yritys, joka laatii IFRS-tilinpäätöksen, saa käyttää siinä mitä valuuttaa tahansa. IAS 21-standardi määrittelee valuutan toimintavaluuttana ja esittämisvaluuttana. Toimintavaluuttana toimii se, missä yritys pääasiallisesti toimii. Esittämisvaluutta käsittää tilinpäätöksen valuutan. Eirahamääräiset erät esitetään tilinpäätöksessä liiketoimen toteutumispäivän kurssis-

sa eikä tilinpäätöspäivän kurssissa kuin muuten tehtäisiin IFRS:n ja FAS:n mukaan. (Halonen ym. 2013, 451–461.)

4.11 Vieraan pääoman menot ja varaukset

Suomalaisen käytännön mukaan vieraan pääoman korkomenoja voidaan aktivoida omaisuuserien hankintamenoihin, jos korkomenoja voidaan kohdistaa valmistusajalta pysyvien vastaavien omaisuuseriin. Vaihto-omaisuuden tilanne on ihan toinen. Niille kuuluvia vieraan pääoman menoja ei saada aktivoida laisinkaan. (Halonen ym. 2013, 475.)

Vieraan pääoman menoja käsitellään kansainvälisessä tilinpäätöskäytännössä standardissa IAS 23. Niitä käsitellään joko kulumallin tai aktivointimallin mukaisesti. Kulumallisissa menot kirjataan kuluksi kaudella, jolloin ne ovat syntyneet. Aktivointimallisissa pitkäaikaishankkeiden menot aktivoidaan silloin, kun hyödykkeet tuottavat taloudellista hyötyä yritykselle ja ne voidaan luotettavasti arvioida. Kulut, jotka eivät täytä aktivointiedellytyksiä, merkitään kulumallin mukaisesti. (IFRS Taskuopas 2007, 54–55.)

Varauksia saa suomalaisessa käytännössä tehdä harkinnanvaraisesti, vaikka ne eivät vielä perustuisikaan lakiin tai muihin velvoitteisiin (Pörssisäätiö 2005, 25). IAS 37-standardin mukaan varauksen saa tehdä vain, jos yritykselle on aiemmin syntynyt jokin velvoite (IFRS Taskuopas 2007, 73). Varauksista annetaan liitetiedoissa tarkat lisäselvitykset (Pörssisäätiö 2005, 25).

5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Tieteellisiä englanninkielisiä tutkimuksia ei ole juuri laisinkaan tehty liittyen IFRS:n ja FAS:n eroihin. Niitä on kyllä tutkittu jonkin verran monissa muissa opinnäytetöissä ja graduissa. Tieteellisiä tutkimuksia liittyen IFRS:n ja US GAAP:n eroihin löytyi sen sijaan aika paljon. Tämän voi selittää se, että IFRS:llä ja US GAAP:lla on ollut paljon lähentymisprojekteja, joilla tavoitellaan samanlaisia tilinpäätöskäytäntöjä mannerten välillä. Tämän tutkielman aiheeseen löytyi kuitenkin muutama tieteellinen tutkimus, jossa selvitetään kansainvälisen tilinpäätöskäytännön eroja Suomen tilinpäätöskäytäntöön tai yleisellä tasolla muihin kansallisiin tilinpäätöskäytäntöihin (Domestic Accounting Standards – DAS).

Jarvan ja Lanton tutkimuksessa (2012) tarkastellaan pakollisen IFRS-standardien vaikutuksia suomalaisten listattujen yhtiöiden kirjanpidon laatuun. Erityisesti tarkastelun kohteena ovat IFRS:n vaikutukset tuottojen ominaisuuksiin, varojen ja velkojen kirjanpitoarvojen tietosisältöön sekä tuottojen kykyyn ennustaa tulevia rahavirtoja. Heidän mukaansa FAS korostaa varojen arvostamista hankintamenuun, toisin kuin IFRS käypään arvoon, ja se on vähemmän tiukemmin säännelty kuin IFRS. Suomessa vallitsevat velkakeskeiset pääomamarkkinat, jotka keskittyvät omistukseen. Kirjanpitolaissa on yhtäläisyyksiä Saksan järjestelmään, jossa tärkeimpänä ovat velkojen suoja, pääoman säilyvyys sekä verotusperiaatteet. Kuitenkin 1990-luvulla osakkeenomistajien suojelu vahvistui, kun taas velkojen suoja heikkeni. FAS samoin kuin mikä tahansa DAS:ia käyttävä maa eroaa IFRS:stä kahdesta syystä. Ensimmäiseksi, tietyt kirjanpitokysymykset puuttuvat kansallisista tilinpäätöskäytännöistä, jotka IFRS korvaa. Ja toiseksi, säännöt, jotka koskevat samoja kirjanpito-ongelmia, eroavat toisistaan. Koska kirjanpito ja verokirjanpito eivät eroa toisistaan Suomessa tai monissa muissa Euroopan maissa, ei kansainvälistä raportointia saada aikaiseksi vain numeroita muuntamalla. (Jarva & Lantto 2012, 1–12.)

Tuloksista käy ilmi, että FAS:ssa tulot liittyvät läheisemmin tuottoihin kuin IFRS:ssä. Myös keskimäärin IFRS-standardeja noudattavan tulos kasvaa, pääoma pienenee ja velat kasvavat. Tulokset osoittavat, että kirjanpito IFRS:ssä ei ole tie-

tosisällöltään sen laajempaa kuin FAS:ssa. Erityisesti tulot IFRS:ssä eivät ole yhtään sen enempää riippuvaisia uutisista (hyvistä tai huonoista) kuin FAS:ssa. Sen sijaan rahavirtoja ennustettaessa IFRS:ssä tulos antaa enemmän tietoa kuin FAS:ssa. (Jarva & Lantto 2012, 24–34.)

Pajusen tutkimuksessa (2010) sen sijaan selvitetään suomalaisten kirjanpidon asiantuntijoiden mielipiteitä ja ajatuksia liittyen kansainväliseen tilinpäätöskäytäntöön. Aineistojen mukaan haastavinta IFRS:ssä on ollut täytäntöönpano sekä arvostus. Tutkimuksen mukaan osa kirjanpidon asiantuntijoista katsoo kirjanpidon olevan lähinnä käytäntöä ja tekniikkaa, kun taas osa oli sitä mieltä, että se sisältää myös kulttuurillisen ja käsitteellisen ajattelun. Suomalaisen tilinpäätösajattelun periaatteet ovat olleet vahvoja ja juurtuneet saksalaisesta käytännöstä. Suomalainen professori Martti Saario loi oman meno-tulo-teorian saksalaisen Eugen Schmalenbachin teorian pohjalta. Meno-tulo-teoria korostaa tuloslaskelmaa, varovaisuuden periaatetta sekä arvostusta hankintamenoon. (Pajunen 2010.)

Joidenkin mielestä perinteet ovat houkutus vastustaa muutoksia. Meno-tulo-teoria on niin syvälle juurtunut tapa, etteivät kaikki voi hylätä sitä. Ongelmia kansainvälisessä tilinpäätöskäytännössä ovat muun muassa standardien monimutkaisuuden aliarviointi, tilintarkastajien paineiden tuntu maailmanlaajuisesti, IFRS:n monimutkaisuus jopa asiantuntijoillekin sekä IFRS:n epäselvyys ja epävakaus. Yleisesti ottaen IFRS:n noudattaminen koettiin todella vaikeaksi ja haastavaksi tehtäväksi. Esimerkiksi goodwillin (liikearvon) arvonalentumistestaus on uusi käytäntö, joka vaatii paljon opettelua, eikä siitä aina selviä ilman specialistiakaan. (Pajunen 2010, 226–233.)

Ding, Hope, Jeanjean ja Stolowy puolestaan tutkivat (2007) kansallisia (DAS) eroavaisuuksia verrattuna IAS:siin. Tutkimuksessaan he jakavat eroavaisuudet kahteen osaan: poissaoleviin (absence) ja eroavuuksiin (divergence). Poissaoleva mittaa, missä määrin jotkin kirjanpitokysymykset puuttuvat DAS:sta, mutta käsitellään IAS:ssa. Eroavuus taas mittaa, missä määrin samat laskentaperiaatteen säännökset eroavat DAS:n ja IAS:n välillä. He huomasivat positiivisen yhteyden poissaolon (absence) ja omistuksen keskittymisen sekä osakemarkkinoiden merki-

tyksen välillä. Eroavuudet (divergence) taas liittyivät positiivisesti talouskehityksen tasoon ja tilintarkastusalan merkitykseen. Eroavuudet kuitenkin myös rajoittivat osakemarkkinoiden merkitystä. (Ding, Hope, Jeanjean & Stolowy 2007.)

Tuloksista ilmeni myös, että mitä korkeampi poissaolo on, sitä enemmän on mahdollisuuksia tulosjohtamisessa ja yrityskohtaisia tietoja sijoittajille on vähemmän tarjolla. Suuri eroavuus IAS:sta puolestaan viittaa monipuolisempiin yritystietoihin pääomamarkkinoilla. Kunkin maan (DAS) erot liittyen IAS:iin listataan neljään luokkaan: (1) laskentatapa voi poiketa IAS:sta, koska erityiset kirjaamis- tai arvostamisperusteet puuttuvat, (2) ei ole erityisiä sääntöjä, jotka edellyttävät tietojen esittämistä, (3) epäjohdonmukaisuudet DAS:n ja IAS:n sääntöjen välillä, jotka voivat johtaa eroihin monilla yrityksillä tietyillä alueilla ja (4) tietyissä yrityksissä edellä olevat asiat voivat aiheuttaa eroja. Näiden pohjalta poissaolo liittyy kohtiin yksi ja kaksi ja eroavuus liittyy kohtiin kolme ja neljä. (Ding ym. 2007, 1–8.)

Tutkijat määrittelivät taustatekijät poissaololle ja eroavuudelle seuraavasti: oikeudellinen alkuperä, omistajuuskeskittyneisyys, taloudellinen kehitys, tilintarkastusalan tärkeys ja oman pääoman markkinoiden tärkeys. Tutkimukseen otettiin mukaan 30 maata ja Ding ym. huomasivat, että korkeimman poissaolon sai Kreikka kun taas korkeimman eroavuuden sai Saksa. Tapaoikeusmaissa (common law, esimerkiksi Yhdysvallat tai Englanti), missä luotetaan sijoittajiin ja kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö on kehittyneempää, poissaolo on vähäisempää. Laki-oikeusmaissa (code law, esimerkiksi Ranska ja Saksa), missä luotetaan työntekijöihin ja johtajiin, poissaolo on suurempaa. Lopussa tutkijat totesivat, että vaikka kansainvälisillä tilinpäätöskäytännöillä tavoitellaan samanlaisia käytäntöjä kaikkialla, on mahdollista että haluttu samankaltaisuus saattaa jäädä hämäräksi. Puutteita on paljon ja pakkaa sekoittamaan tulee vielä muiden toimielinten jatkuvat muutokset. (Ding ym. 2007, 9, 12–31.)

6 TAPAUSTUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET

Ennen varsinaisen tutkimuksen aloittamista on käsitelty kattavasti aiheeseen liittyvää teoriaa. Teoriaosuus täytyi tehdä ensimmäiseksi, koska tutkittava aihe on niin laajamittainen eikä tutkijalla ei ollut aikaisempaa tietoa asiasta. Näin tutkimuksesta saadaan pätevämpi ja hallitumpi kokonaisuus, koska teoriassa esiin tulleita asioita voidaan hyödyntää empiirisessä osiossa.

6.1 Kohdeyrityksen esittely

Boliden Kokkola (BKO) on Euroopan toiseksi suurin sinkkitehdas (tuotantokapasiteetti 315 000 tonnia) ja on osa ruotsalaista Boliden-konsernia. Kokkolan sinkkitehdas on aloittanut toimintansa vuonna 1969. Päätuotteina ovat puhdas sinkki ja sinkitystuotteet. Raaka-aineet tulevat pääosin omilta kaivoksilta Ruotsista, Irlannista ja Suomesta. BKO:n tärkeimmät markkina-alueet ovat Pohjois- ja Keski-Eurooppa. Sinkki menee pääasiassa auto- ja rakennusteollisuuden käyttöön. Liikevaihto vuonna 2014 oli 217,9 miljoonaa. BKO:lla työskentelee noin 540 henkilöä ja se onkin Kokkolan suurin yksityinen työllistäjä. (Boliden Kokkola Oy 2015.)

6.2 Tutkimusmenetelmä ja aineiston hankinta

Tapaustutkimus eli niin sanottu case study on kvalitatiivisen tutkimuksen yksi muoto. Sen avulla tutkitaan usein yksittäistä uniikkia tapahtumaa tai tilannetta ja siten pyritään selvittämään tutkien, kuvaten ja selittäen kyseistä tapausta. Opinäytetöissä on erittäin tyypillistä käyttää tapaustutkimusta toimeksiantajan vuoksi. Aihe voidaan saada työharjoittelupaikasta tai muuten työelämästä. Tutkittavasta asiasta halutaan saada enemmän tietoa ja ymmärrystä, mutta tuloksia ei saisi kuitenkaan yleistää. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006 b.)

Toimeksiantajan ja tutkimusongelmien vuoksi tässä tutkimuksessa käytetään tapaustutkimusta eli case-lähestymistapaa. Tutkimuksen kohteena on tietty yritys, jolloin tutkitaan tiettyä tapausta. Tutkimuksen avulla halutaan saada enemmän

yksityiskohtaista tietoa BKO:n ja konsernin tilinpäätöksien eroista, uusista laeista ja säännöksistä sekä BKO:n raportoinnin riittävydestä.

Tutkimusongelmat määrittelevät yleensä aineiston hankinnan. Kun tutkimusongelmat ovat tiedossa, pystytään siten määrittelemään aineiston hankinnan menetelmät. Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen aineiston hankinnassa käytetään apuna yleisesti haastatteluja ja havainnointia. Muita tapoja voivat olla esimerkiksi valmiit aineistot, kertomukset tai kirjoitelmat. Menetelmien valinnan jälkeen tulisi pohtia, kuinka paljon aineistoa hankitaan ja minkälaista aineistoa ylipäättänsä tarvitaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006 c.)

Tiedonkeruumenetelmänä haastattelu on ainutlaatuinen suoran vuorovaikutuksen vuoksi. Suurin etu haastattelussa on sen joustavuus. Esimerkiksi kysymyksien järjestyksiä voidaan vaihtaa tilanteen mukaan. Yleensä haastattelu valitaan tutkimusmenetelmäksi, kun halutaan syventyä saataviin tietoihin, tutkitaan arkoja aiheita tai halutaan selventää vastauksia. Tavoitteena on saada luotettavia ja päteviä tietoja. Haastattelut jaetaan strukturoituun haastatteluun, avoimeen haastatteluun ja teemahaastatteluun. Strukturoidussa haastattelussa käytetään valmista lomaketta, jossa kysymykset on määritetty tarkasti. Avoin haastattelu on lähimpänä aitoa keskustelutilannetta, missä kysymysten järjestystä ei ole ennalta suunniteltu vaan haastattelijalla esittää kysymyksiä keskustelun kuluessa. Siten avoin haastattelu edellyttää haastattelijalta enemmän taitoja kuin muut haastattelun muodot. Teemahaastattelu on taas edellä lueteltujen haastattelumuotojen välimuoto. Siinä aiheet ovat tiedossa, mutta kysymysten esittämisjärjestys puuttuu. Näin haastattelijalla voi valita kysymyksensä eri tilanteisiin sopiviksi. Haastattelu voidaan suorittaa yksilö-, pari- tai ryhmähaastatteluna ja nykyään ovat yleistyneet myös puhelin- ja sähköpostihaastattelut. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 199–207.)

Toisena tiedonkeruumenetelmänä käytetään kvalitatiivisessa tutkimuksessa havainnointia. Se tapahtuu tarkkailuna, jossa saadaan välitöntä ja suoraa tietoa tutkittavasta. Esimerkiksi havainnoinnilla saadaan enemmän tietoa myös sellaisesta asiasta, josta haastattelussa ei haluta kertoa tai paljastaa. Havainnointi jaetaan systemaattiseen ja osallistuvaan havainnointiin. Systemaattisessa tavassa, havain-

nointi tapahtuu täysin säännellysti ja tarkkailija on ulkopuolinen henkilö (esimerkiksi tutkimushuoneessa tapahtuva). Kun taas osallistuvassa tavassa, havainnointi on luonnolliseen toimintaan mukautuvaa ja vapaata ja tarkkailija on toimintaan osallistuva (esimerkiksi kenttätutkimus). (Hirsjärvi ym. 2007, 207–212.)

Tapaustutkimuksen vuoksi tässä työssä käytetään pääasiassa havainnointia, mutta myös haastattelua. Havainnointikeinona käytetään systemaattista havainnointia, koska tutkimus toteutetaan säännellysti ja tutkija on ulkopuolinen henkilö. IFRS on aiheena jo varsin tunnettu, koska se tuli pakolliseksi pörssiyrityksille vuonna 2005. Aiheesta löytyy siten kirjallisuutta varsin kattavasti sekä suomeksi että englanniksi. Voidaan siis todeta, että tutkimus on hyödyllisempi BKO:lle kuin muulle yhteiskunnalle. Tutkimukseen on kerätty laajasti aineistoa jo hyvissä ajoin loppukesästä 2014 asti. Tärkeimpänä aineistona voidaan pitää Boliden-konsernin vuosikertomusta ja Boliden Kokkolan tilinpäätöstä. Molemmat ovat vuoden 2013 tilinpäätöksiä. Työhön on myös kerätty aineistoa sekä Suomen tilinpäätöskäytännöstä että kansainvälisestä tilinpäätöskäytännöstä. Aineisto koostuu pääasiassa kirjallisuudesta, artikkeleista, laeista, tutkimuksista, haastattelusta ja muista elektronisista lähteistä.

Tutkimukseen kuuluvat tilinpäätökset ovat sekä paperisena että sähköisenä versiona. Paperinen versio helpottaa tilinpäätöksien tulkintaa tutkijan omien merkintöjen avulla ja sähköinen versio helpottaa tietojen ja laskelmien käsittelyä. Pääasiassa tutkimus keskittyy tilinpäätöksien analysointiin ja vertailuihin. Muu kirjallisuus kuuluu teoriaosioon vahvasti sekä toimii tutkijan perehtymisen ja oppimisen välineenä.

6.3 Keskeiset eroavaisuudet tilinpäätösten välillä

Työn ensimmäinen ja varsinainen tutkimusongelma liittyi Suomen tilinpäätöskäytäntöjen ja kansainvälisen tilinpäätöskäytäntöjen eroihin. Toimeksiantaja haluaa tietää miten Boliden Kokkolan ja Boliden konsernin tilinpäätökset eroavat toisistaan BKO:n näkökulmasta. Kun tilinpäätöskäytäntöjen erot selvitetään, kohdeyritys saa paremman kuvan ja perustelut siitä, mitä IFRS-raportointi edellyttää tytär-

yrittäjäiltä. Tämän tutkimuksen osion lähteinä käytetään konsernin ja BKO:n tilinpäätöksiä sekä paperisina että sähköisinä versioina.

Ensimmäisen ja tärkeimmän eroavuuden voi todeta jo pelkästään Euroopan direktiivien vuoksi. Niiden mukaan julkisesti noteeratut emoyhtiöt laativat konsernin tilinpäätöksen IFRS-normiston mukaisesti. Toisin sanoen konsernin tilinpäätös laaditaan siis kansainvälisen tilinpäätöskäytännön mukaisesti. BKO:n tilinpäätös taas laaditaan Suomen kirjanpitolain mukaisesti. Toinen selkeästi havaittavissa oleva asia on se, että konsernin tilinpäätös ja toimintakertomus on sisällytetty vuosikertomukseen, kun taas BKO:n tilinpäätös ja toimintakertomus ovat tasekirjassa. Silmäiltäessä molempia tilinpäätöksiä voidaan huomata myös eri valuutat. BKO laatii tilinpäätöksensä toiminnallisen valuuttansa mukaan euroina ja konserni laatii tilinpäätöksensä taas emoyhtiön toiminnallisen valuuttansa mukaan Ruotsin kruunuina.

Konsernin vuosikertomuksessa on selitetty laaja-alaisesti muun muassa konsernin toimintaa, tuotantoa, henkilöstöä, riskejä ja kehitystä. Ensimmäinen luku (2013 in brief) kertoo kattavasti sen toiminnasta vuonna 2013. Toimitusjohtajan katsaus ja yrityksen strategia on saanut myös omat lukunsa, jotka tosin kuuluvat vuosikertomuksen merkittävimpiin ja tunnusomaisimpiin eriin. BKO on sisällyttänyt edellä mainittuja tietoja, lukuun ottamatta toimitusjohtajan katsausta ja yrityksen strategiaa, toimintakertomukseensa kirjanpitolain mukaisesti. Se ei kuitenkaan kerro niistä niin laajamittaisesti kuin konsernitilinpäätöksessä edellytetään. BKO:n toimintakertomuksessa on hallituksen ehdotus tilikauden tuloksen käsittelemisestä, kun taas konsernilla se on sisällytetty taloudelliseen raportointiin (financial reporting).

Suomessa tuloslaskelman saa tehdä joko kulujalikohtaisena tai toimintokohtaisena tuloslaskelmana. BKO on tehnyt tuloslaskelmansa toimintokohtaisena, jossa kulut on esitetty toiminnoittain. IFRS-normiston mukaan konsernin tuloslaskelman saa tehdä joko yhtenä laajana tuloslaskelmana tai kahtena erillisenä laskelmana: erillinen tuloslaskelma ja laaja tuloslaskelma. Konserni on laatinut laskelmansa jälkimmäisen tavan mukaisesti. Erillinen tuloslaskelma on BKO:n tavoin laadittu

toimintokohtaisena tuloslaskelmana. Laajassa tuloslaskelmassa konserni on jaotellut tuloksensa emoyhtiön osakkeenomistajille ja vähemmistöosuuksille.

Taseissa on myös joitakin eroavaisuuksia. BKO:n tase (Suomen tilinpäätöskäytännön mukaisesti) on jakautunut vastaavaan ja vastattavaan. Sen sijaan konsernin tase on jakautunut kansainvälisen tilinpäätöskäytännön mukaisesti varoihin ja omaan pääomaan/velkoihin. Vastaavaa-puolessa BKO:n varat on jaoteltuna pysyviin ja vaihtuviin vastaaviin, kun taas konsernilla ne ovat jakautuneet pitkäaikaisiin ja lyhytaikaisiin varoihin.

Rahoitusinstrumenteista ei ole paljoa mainintaa kirjanpitolaissa. BKO on sisällyttänyt rahoitusinstrumentit tilinpäätökseensä ja se antaa myös lisää tietoa niistä liitetiedoissa. Konserni ilmoittaa tilinpäätöksen laadintaperiaatteissa, että rahoitusinstrumentit arvostetaan käypään arvoonsa tai jaksotettuun hankintamenoonsa IFRS-standardien mukaisesti taseeseen. Liitetiedoissa (kohdat 26 ja 27) on tarkemmat laskelmat rahoitusinstrumenteista ja niiden luokittelusta.

Laskennalliset verovelat on kirjattuna BKO:n tilinpäätöksessä tuloslaskelmassa ja taseessa. Liitetiedoissa on vielä erikseen erittelyt niistä. Konserni käyttää laskennallisissa verovelooissa taselähtöistä menetelmää, jonka mukaan taseeseen merkitään kaikki väliaikaisista eroista syntyneet laskennalliset verovelat ja -saamiset. Lisäksi se antaa liitetiedoissa (kohta 16) tietoa kyseisistä eristä (kuvio 11.).

Note 16 Taxes		
Current tax expenses	2013	2012
Tax expenses for the period	-170	-826
Adjustment of tax attributable to previous years	22	1
	-148	-825
Deferred tax expenses (-) /tax income (+)		
Deferred tax income/tax expenses in respect of temporary differences	-166	159
Deferred tax revenue in capitalised loss carrying forwards for tax purposes during the year	26	14
	-140	173
Total reported tax expenses (-)/tax income (+)	-287	-651

Kuvio 11. Konsernin liitetieto laskennallisista veroista (Boliden Group, Annual report 2013, 87).

Eläkejärjestelyissä nähdään myös eroavaisuuksia. Kirjanpitolain mukaan eläkkeistä johtuva velka tulee olla katettuna täysimääräisenä. Laadintaperiaatteiden mu-

kaan BKO on sisällyttänyt eläkkeitä koskevan varauksen taseeseen. Varauksen lisäys on taas kirjattu tuloslaskelmaan eläkekuluihin. Konserni järjestää eläkejärjestelynsä IAS 19-standardin mukaan. Se hoitaa eläkekulunsa etuus- ja maksupohjaisten järjestelyiden mukaisesti. Liitetiedoista (kohta 22) nähdään, että Ruotsissa, Irlannissa ja Norjassa käytetään etuuspohjaista eläkejärjestelyä ja maksupohjaista eläkejärjestelyä käytetään edellisten lisäksi Suomessa. Konserni on sisällyttänyt liitetietoihin vakuutusmatemaattiset laskelmat etuuspohjaisista eläkejärjestelyistä.

Kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö edellyttää, että oman pääoman muutoksista tehdään oma laskelmansa tilinpäätökseen. Kuviosta 12. nähdään konsernin oman pääoman muutoslaskelma. Sinne on kirjattuna konsernin tuottoja ja kuluja sekä erää, joita on harjoitettu omistajien kanssa. Suomen tilinpäätöskäytäntö ei edellytä erillistä laskelmaa oman pääoman muutoksista. Omassa pääomassa tapahtuvat muutokset eritellään BKO:n tavoin liitetiedoissa.

Changes in shareholders' equity – the Group

Amounts in SEK million Note									
Shareholders' equity attributable to the Parent Company's shareholders									
	Share capital	Other capital contributed	Translation reserve	Hedging reserve	Defined benefit pension plans	Profit carried forward	Total – Boliden's shareholders	Minority holdings	Total shareholders' equity
21									
Balance Sheet, 31-12-2011	579	5,944	-91	120	-	14,467	21,020	12	21,032
Restatement, IAS 19 ⁽¹⁾	-	-	3	-	-452	9	-440	-	-440
Restatement, IFRIC 20 ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-134	-134	-	-134
Balance Sheet, 01-01-2012, restated ⁽¹⁾	579	5,944	-88	120	-452	14,342	20,446	12	20,458
Net profit for the year ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	3,339	3,339	2	3,341
Other comprehensive income ⁽¹⁾	-	-	12	-265	-97	-	-351	-	-351
Comprehensive income for the year ⁽¹⁾	-	-	12	-265	-97	3,339	2,987	2	2,990
Reclassification	-	-4	-	-	-	4	0	-	0
Dividend to Boliden AB's shareholders	-	-	-	-	-	-1,094	-1,094	-	-1,094
Dividend to minorities	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Balance Sheet, 31-12-2012, restated ⁽¹⁾	579	5,941	-77	-145	-549	16,591	22,340	14	22,354
Net profit for the year	-	-	-	-	-	1,291	1,291	3	1,294
Other comprehensive income	-	-	3	412	107	-	522	-	522
Comprehensive income for the year	-	-	3	412	107	1,291	1,813	3	1,816
Minority holding in conjunction with acquisition	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dividend to Boliden AB's shareholders	-	-	-	-	-	-1,094	-1,094	-	-1,094
Dividend to minority interests	-	-	-	-	-	-	-	-1	-1
Closing balance on Balance Sheet, 31-12-2013	579	5,941	-74	267	-442	16,788	23,059	16	23,075

Kuvio 12. Konsernin oman pääoman muutoslaskelma (Boliden Group, Annual report 2013, 70).

Konsernin IFRS-normiston mukaisen tilinpäätöksen vuoksi, tilinpäätöksessä on huomattavasti enemmän ja kattavammin liitetietoja kuin BKO:lla. Kuvio 13. havainnollistaa asiaa. Liitetiedoissa on annettu tietoja muun muassa laskentaperiaatteista, segmenttiraportoinnista, henkilöstön kustannuksista, veroista ja käyttöomaisuuksista. Liitetietoihin on sisällytetty myös tilinpäätöksen laadintaperiaatteet, jossa on myös maininta IFRS-standardien käytöstä. Boliden Kokkola taas on merkinnyt laadintaperiaatteensa tasekirjaan omaksi luvukseen. Siellä on maininta siitä, että BKO:n käyttämät laskentaperiaatteet perustuvat konsernin laskentaperiaatteisiin.

Contents					
The Group	68	Note 10 Supplementary information to the Statements of Cash Flow	82	Note 24 Risk information	92
The Parent Company	72	Note 11 Intangible fixed assets	83	Note 25 Financial liabilities and maturity structure	93
Note 1 Significant accounting and valuation principles	73	Note 12 Tangible fixed assets	84	Note 26 Financial derivative instruments	93
Note 2 Information per segment and geographical market	79	Note 13 Leasing charges	85	Note 27 Financial assets and liabilities by valuation category	95
Note 3 Employees and personnel costs	80	Note 14 Participations in Group companies	86	Note 28 Other current liabilities	96
Note 4 Auditors' fees and reimbursement of expenses	82	Note 15 Participations in associated companies	86	Note 29 Pledged assets and contingent liabilities	96
Note 5 Key expense items	82	Note 16 Taxes	87	Note 30 Restatement of financial reports	97
Note 6 Other operating income	82	Note 17 Inventories	88	Note 31 Events after 31st December 2013	97
Note 7 Interest income and other similar items	82	Note 18 Accounts receivable	88	Proposed allocation of profits	98
Note 8 Interest expenses and other similar items	82	Note 19 Other current receivables	88	Auditor's Report	99
Note 9 Government subsidies	82	Note 20 Affiliates	88		
		Note 21 Shareholders' equity	89		
		Note 22 Provisions for pensions and similar undertakings	89		
		Note 23 Other provisions	92		

Kuvio 13. Konsernin taloudellisen raportoinnin sisällysluettelo (Boliden Group, Annual report 2013, 66).

Boliden Kokkola poistaa liikearvonsa kirjanpitolain mukaisesti. Konserni noudattaa taas IFRS-normistoa, jonka mukaan liikearvolla on rajoittamaton taloudellinen vaikutusaika. Konserni tekee liikearvoille arvonalentumistestauksia vähintään keran vuodessa, joka on näytettynä liitetiedoissa (kohta 12). Testejä tehdään konsernin mukaan tavallisimmin silloin, kun on aihetta epäillä arvonalentumisesta. Toisin sanoen BKO tekee liikearvoista poistot, kun taas konserni ei tee kyseisiä poistoja liikearvoista.

Kirjanpitolain mukaan taseessa ei esitetä laisinkaan rahoitusleasingsopimuksia. BKO:n tavoin ne esitetään ainoastaan liitetiedoissa. Siellä annetaan tiedot seuraavilla tilikausilla maksettavista leasing-maksuista ja myöhemmin maksettavista leasing-maksuista. Kansainvälisen tilinpäätöksen mukaan rahoitusleasingsopimukset kirjataan taseeseen varaksi ja velaksi. Konsernin tilinpäätöksessä kyseiset erät on esitetty IFRS-normiston edellyttämällä tavalla ja liitetiedoissa on vielä lisää informaatiota niistä (kuvio 14.).

Note 13 Leasing charges		
	2013	2012
The Group		
Assets held via operational leasing agreements		
Leasing charges paid during the financial year	22	32
Contracted future leasing charges		
Maturity within one year	12	21
Maturity later than one year, but within five years	13	20
Maturity later than five years	1	1
Assets held via financial leasing agreements		
Machinery and other equipment		
Acquisition value	15	15
Accumulated depreciation	-10	-5
Value, as per Balance Sheet on 31st December	5	10

Kuvio 14. Konsernin liitetieto leasing-maksuista (Boliden Group, Annual report 2013, 85).

Selaamalla sekä BKO:n tasekirjaa että konsernin vuosikertomusta voidaan nähdä molempien intressipiirit. Konsernin vuosikertomus on tehty pääasiassa sijoittajien tarpeet huomioiden mahdollisimman läpinäkyväksi. BKO:n tilinpäätös on taas tehty verottaja- ja velkojakeskeiseksi kuitenkin mitään ylimääräistä paljastamatta. BKO ei ole myöskään julkinen osakeyhtiö, joten senkin takia sen raportointivaatimukset ovat pienemmät. Konsernin tilinpäätöksen läpinäkyvyyteen vaikuttavat sovelletut IFRS-standardit, joita ilman konserni ei välttämättä raportoisikaan yhtä läpinäkyvästi ja avoimesti.

6.4 Raportointi konsernille ja haastattelu

Opinnäytetyön toinen tutkimusongelma liittyi BKO:n raportointivelvollisuuteen konsernille tilinpäätöksen aikaansaamiseksi. BKO halusi tietää, onko heidän raportointinsa konsernille riittävää vai onko jotain tilinpäätöksen eriä josta heidän pitäisi jatkossa raportoida enemmän. Jotta tähän ongelmaan saadaan suora ja luotettava vastaus, päätettiin haastattelu suorittaa konsernin tilinpäätöksestä vastaaville henkilöille. Työtä tehdessä tultiin myös siihen tulokseen, että he ovat oikeat henkilöt, jotka pystyvät vastaamaan juuri haluttuihin kysymyksiin.

Haastattelu päätettiin toteuttaa sähköpostihaastatteluna, koska haastateltavat asuvat Ruotsissa. Näin säästettiin huomattavasti kaikkien aikaa ja resursseja. Haastattelun kieleksi valittiin englanti, jotta pystyttiin kommunikoimaan paremmin. Haastattelun muodoksi tuli strukturoitu haastattelu, joka mahdollisti sen, että kaikkiin haluttuihin kysymyksiin saatiin pätevät vastaukset.

Haastattelu sisälsi kuusi kysymystä, jonka avulla pyrittiin saamaan vastaus tutkimusongelmaan sekä saamaan ylimääräistä tietoa koskien esimerkiksi raportoinnin luettavuutta ja ymmärrettävyyttä. Näin kohdeyritys saisi ylimääräistä ja siten lisää hyötyä opinnäytetyöstä ja suoritetusta haastattelusta. Haastattelu sisälsi kolme aihealuetta, joista ensimmäinen koskee tytäryhtiöiden velvollisuutta raportoida konsernille tarvittavia tietoja tilinpäätöksen laadintaa varten. Kysymyksillä haluttiin saada selvyys siihen, mitä kaikkea tytäryhtiöiden tulee raportoida konsernille. Muun muassa tästä aiheesta ei löytynyt juuri lainkaan tietoa lähteistä. Toinen aihealue selvittää BKO:n raportoinnin riittävyyttä, luettavuutta ja ymmärrettävyyttä. Tällä haluttiin saada ylimääräistä lisätietoa BKO:lle, joka pystyisi hyödyntämään haastattelussa ilmenneet vastaukset raportointiinsa tulevaisuudessa. Viimeinen osio selvittää uusien tilinpäätösstandardien vaikutuksia tytäryhtiöihin. Tällä kysymyksellä varmistettiin myös konsernin mielipide asiasta. Haastattelulomake on nähtävissä liitteestä 2.

Kun päätettiin, että haastatellaan konsernin tilinpäätöksestä vastaavia, kysyttiin BKO:n yhteyshenkilöltä haastateltavien yhteystietoja. Heille (2 henkilöä) lähetettiin sähköpostitse haastattelupyyntö, jossa selitettiin työn tarkoitus ja tavoite. Säh-

köpostissa oli vielä maininta siitä, että he voivat vastata kysymyksiin vapaamuotoisesti, koska kysymykset puretaan tutkimukseen suomenkielellä. Haastattelusta ja siten koko tutkimuksesta on konsernillekin hyötyä, koska haastattelun avulla BKO pystyy raportoimaan konsernin haluamalla tavalla. Siten konsernikin välttyy mahdollisesti puutteellisista raporteista ja näin säästetään molempien aikaa ja resursseja.

Haastattelussa ensimmäisenä kysyttiin mitä raporteja konserni tarvitsee tytäryhtiöiltään (BKO:lta) tehdäkseen konsernin tilinpäätöksen. Konsernilta vastattiin, että se tarvitsee tytäryhtiöiltä muun muassa tuloslaskelman, taseen, näiden eritelvät, liitetiedot ja kassavirtalaskelman. Tytäryhtiöt ilmoittavat nämä kuukausittain konsernin yhteiseen konsolidointijärjestelmään. Työn varsinaisena tutkimusongelmana oli selvittää BKO:n raportoinnin riittävyttä konsernille. Se halusi tietää pitäisikö sen raportoida vielä jotain muita eriä konsernille. Haastattelussa kävi ilmi, että tähän asti Boliden Kokkolalta tulleet raportit ovat olleet riittäviä. Vastauksessa haluttiin tuoda myös ilmi, että Boliden Kokkola noudattaa konsernin suuntaviivoja ja ohjeita raportoinnissaan. Kaikki tytäryritykset raportoivat konsernille samojen periaatteiden mukaisesti konsernin yhteiseen järjestelmään.

Haastattelussa haluttiin myös kysyä konsernilta mielipidettä BKO:n raportoinnin selkeydestä, luettavuudesta ja ymmärrettävyydestä. Vastauksista ilmeni, että tähän mennessä kaikki BKO:n lähettämät raportit ovat olleet ymmärrettäviä ja luettavia. Konserni kehittää niitä, jos kaikkiin konserniin kuuluvien yritysten raporteihin tulee muutoksia ulkoisten tai sisäisten vaatimusten vuoksi.

Viimeisenä osiona haluttiin perehtyä uusiin IFRS-säännöksiin. Haastattelussa kysyttiin konsernin mielipidettä uusista IFRS-standardeista ja niiden vaikutuksista tytäryhtiöiden raportoimiseen. Konserni oli sitä mieltä, että tällä hetkellä ei ole tulossa muutoksia, joilla olisi vaikutuksia tytäryhtiöihin. Haastateltavat kuitenkin viittasivat vain tämän hetkiseen neljännekseen, joten vastauksesta ei ilmennyt tuleeko muutoksia esimerkiksi jo toisella neljänneksellä.

6.5 Uudet säännökset ja lait

Työn viimeisin tutkimusongelma liittyi uusiin säännöksiin ja lakeihin. Toimeksiantaja halusi tietää onko Suomen tilinpäätöskäytäntöön tai kansainväliseen tilinpäätöskäytäntöön tulossa lähiaikoina muutoksia, joilla olisi vaikutuksia kohdeyritykseen. Varsinkin IFRS-tilinpäätösstandardeihin tehdään jatkuvasti päivityksiä, joten niihin tulee todennäköisesti muutoksia. Monet uudistukset johtuvat yhden-
tämiprojektista FASB:n kanssa.

6.5.1 IFRS-standardien uudistukset ja muutokset

Yhtenä maailman suurimmista tilintarkastusyhtiöistä toimii KPMG. Sen julkaisemasta teoksesta IFRS Käytännön käsikirja (2013) voidaan nähdä IFRS-standardeissa tapahtuvia muutoksia. Teoksesta nähdään, että IAS 34 osavuositilinpäätös-standardiin tulee muutoksia. Uudistuksen myötä neljännesvuosiraportoinnista luovutaan, jotta pienten listayhtiöiden raportointitaakka kevenisi. Toinen muutos koskee kaivos- ja metsäalan yritysten maakohtaista raportointia. Niiden on raportoitava kaikista yli 100 000 euron menoista, jotka kohdistuvat muiden maiden hallintoelimille. Tämä muutos aiotaan sisällyttää myös Euroopan uuteen tilinpäätösdirektiiviin (tulee korvaamaan 4. ja 7. direktiivit). Muutoksella halutaan vähentää korruptiota. Kyseisen muutoksen arvioidaan tulevan vuonna 2015 tai 2016. (Halonen ym. 2013, 74–75.)

Vuonna 2017 on arvioitu tulevan myynnin tuloutusperiaatteita koskeva standardi, joka korvaisi standardit IAS 11 ja IAS 18. Tavoitteena on aikaansaada yksi ristiinriidaton standardi, joka sisältää ohjeet kaikenlaisille sopimuksille. Nykyään IAS 11 ja IAS 18 ovat epä johdonmukaisia. IAS 11-standardin mukaan pitkäaikaisten hankkeiden eteneminen määrää tuloutuksen. IAS 18-standardin mukaan tuloutus puolestaan riippuu riskien ja hyötyjen siirtymisestä. Uudet periaatteet liittyvät muun muassa erillisten liiketoimintojen myyntihinnan kohdistamiseen ja niiden tunnistamisvaatimukseen. Tuloutuksen lähtökohtana on suoritevelvoitteen suorittaminen. (Halonen ym. 2013, 116.)

Verolaskentaan (IAS 12) tulee myös todennäköisesti muutoksia. IASB:n ja FASB:n verolaskennassa on yksityiskohtiin liittyviä eroavaisuuksia ja ne ovatkin ottaneet tehtävälistoilleen yhdentämisprojektin jo vuonna 2002. Muutokset liittyivät muun muassa täsmennyksiin, poikkeuksiin, verokantoihin, taseluokitteluun ja liitetietoihin. IASB on julkaissut vuonna 2009 luonnoksen uudesta standardista, mutta se sai paljon kritiikkiä. Tällä hetkellä uudistus on IASB:n Research Projects -listalla, jota käsitellään aikaisintaan vuoden 2015 työlistan käsittelyn jälkeen. Muita uudistuksia, jotka ovat Research Projects -listalla tai muulla tavoin mietinnässä ovat esimerkiksi IAS 17 (vuokrasopimukset), IAS 32 (rahoitusinstrumentit: esittämistapa), IAS 33 (osakekohtainen tulos), IAS 37 (varaukset, ehdolliset velat ja ehdolliset varat), IAS 39 (rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen) ja IFRS 7 (rahoitusinstrumentit: tilinpäätöksessä esitettävät tiedot). (Halonen ym. 2013, 58, 309, 330, 343, 423, 447, 497.)

Vuokrasopimusstandardia (IAS 17) yritetään lähentää US GAAP:n kanssa. IASB ehdotti 2013, että vuokrasopimusten jako rahoitusleasingsopimukseen ja vuokrasopimukseen poistuisivat. Tilalle tulisivat A-tyypin (muut hyödykkeet kuin rakennukset) ja B-tyypin (rakennukset) vuokrasopimukset. Osakekohtaisen tuloksen standardin (IAS 33) uudistuksella pyritään yksinkertaistamaan tunnusluvun laskentaa luomalla yhteinen nimittäjä laskentakaavaan. (Halonen ym. 2013, 58, 447–448.)

Muita uudistuksia voidaan nähdä KHT-Median julkaisemasta oppaasta IFRS-tilinpäätösmalli 2014. Uutena standardina saadaan IFRS 15 Myyntituotot asiakasopimuksista, joka korvaa nykyiset IAS 11- ja IAS 18-standardit. Peruseriaatteenä pidetään määräysvallan siirtymistä. Kirjaaminen voi tapahtua tiettyinä hetkenä tai ajan kuluessa. Uudistuksen myötä liitetietojen määrä kasvaa. Standardi tulee sovellettavaksi tammikuussa 2017 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla. Toinen uusi standardi on IFRS 9 Rahoitusinstrumentit ja siihen tehdyt muutokset. Se sisältää ohjeistukset arvonalentumistestauksesta ja rahoitusvarojen arvostamisesta sekä luokittelusta. IFRS 9 tulee korvaamaan nykyisen IAS 39 Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen-standardin. Uusi standardi tulee sovellettavaksi

tammikuussa 2018 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla. Muutoksia/uudistuksia muissa standardeissa voidaan nähdä taulukossa 2. (KHT-Yhdistys 2014, 98–99.)

Taulukko 2. Muutoksia kansainvälisiin tilinpäätösstandardeihin (KHT-Yhdistys 2014, 98–99).

Muutoksia ja uudistuksia kansainvälisiin tilinpäätösstandardeihin		
Sovellettava tammikuussa 2016 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla:		
Standardit:	Muutos/uudistus:	Vaikutukset:
IAS 27 Erillistilinpäätös	Tytär-, osakkuus- ja yhteisyritysten kirjaaminen erillistilinpäätöksiin sallitaan pääomaosuusmenetelmää käyttäen.	Ei vaikutusta konsernitilinpäätökseen
IAS 16 Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet IAS 41 Maatalous	Sallitaan biologisten hyödykkeiden arvostamista hankintamenuon.	Ei vaikutusta konsernitilinpäätökseen
IAS 16 Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet IAS 38 Aineettomat hyödykkeet	Kielletään myyntituottoihin perustuvat poistot aineettomilta ja aineellisilta hyödykkeiltä.	Ei vaikutusta konsernitilinpäätökseen
IFRS 11 Yhteisjärjestelyt	Hankittaessa yhteisiä toimintoja edellytetään liiketoimintojen yhdistämisen kirjanpitoperiaatteiden soveltamista.	Ei vaikutusta konsernitilinpäätökseen
IFRS 10 Konsernitilinpäätös IAS 28 Sijoitukset osakkuus- ja yhteisyrityksiin	Tarkennetaan ohjeistusta omaisuuserien myynnissä tai panostuksessa sijoittajan ja osakkuusyrityksen välillä.	Ei vaikutusta konsernitilinpäätökseen

IFRS-järjestön omilta internet-sivuilta voidaan nähdä kattavasti, mitkä standardit ovat tällä hetkellä uudistettavien joukossa ja mitkä uudistetut standardit ovat loppuun käsiteltyjä. Research Projects-listalla on koottuna lyhyt- ja pitkäaikaisia standardiprojekteja. Vuoden 2015 ensimmäisen neljänneksen aikana kansainvälisen tilinpäätöskäytännön hallituksen käsittelyssä on muun muassa seuraavia asioita: pääomaosuusmenetelmä, oman pääoman rahoitusinstrumentit, inflaatio, tulosraportointi ja työsuhteen päättymisen jälkeiset etuudet. Vuoden 2015 toisen neljänneksen aikana käsiteltäviä asioita taas ovat esimerkiksi yleisten tietojen tarkistelu, tuloverot ja osakeperusteiset maksut. Pääprojekteista voidaan huomata, että tärkeimmät tulevat standardit koskevat vakuutus sopimuksia, vuokrasopimuksia ja katsauksia koskien pk-yrityksien standardeja (IFRS for SMEs). Luonnos käsitteellisestä viitekehyksestä julkaistaan vuoden 2015 toisella neljänneksellä. Tuleva

keskustelujulkaisu, liittyen tiedonantovelvollisuuden periaatteista, julkaistaan vuoden 2015 lopulla. (The IFRS Foundation and the IASB, 2015.)

Kaivos- ja metsäalan yritysten raportointi tulee omalta osaltaan vaikuttamaan BKO:n raportointiin. Vaikka konserni ei sitä jostain syystä vaatisikaan raportoitavaksi, niin Euroopan uuden tilinpäätösdirektiivin voimaan tullessa sitä on kuitenkin noudatettava. Direktiivi tullaan sisällyttämään Suomen uudistettuun kirjanpitolakiin. Sen sijaan taulukosta 2. nähdään suoraan, että siinä luetellut standardit eivät vaikuta BKO:n raportointiin mitenkään, koska niillä ei ole taulukon mukaan vaikutusta konsernitilinpäätökseen. Muut tulevat uudet/uudistettavat standardit osoittavat, että näillä muutoksilla ei ole vaikutusta BKO:n tilinpäätöskäytäntöön eikä raportointivelvollisuuteen konsernille. Työhön tehty haastattelukin varmistaa asian.

6.5.2 Suomen kirjanpitolakiin tulevat muutokset

Euroopassa on annettu kesäkuussa 2013 uusi tilinpäätösdirektiivi, joka korvaa nykyiset 4. ja 7. yhtiöoikeudelliset tilinpäätösdirektiivit. Uudella tilinpäätösdirektiivillä tavoitellaan helpotuksia pienemmille yrityksille sekä vähentämään byrokrati-aa. Työ- ja elinkeinoministeriön työryhmä on selvittänyt vuosina 2013–2014 kirjanpitolakiin tulevia muutoksia uuden tilinpäätösdirektiivin vuoksi. Mietittäviä asioita ovat olleet muun muassa kirjanpitolainsäädännön rakenne, direktiivistä aiheutuvien muutosten täytäntöönpano, uuden direktiivin vaikutukset tilinpäätösperiaatteisiin, liitetiedot ja ei-taloudellisten tietojen raportointi. Mietintö on luovutettu ministeriölle lokakuussa 2014. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014.)

Työryhmä ehdottaa, että pienyritysten tilinpäätösten laadintaa helpotetaan ottamalla direktiivin mahdollistamat vaihtoehdot monipuolisesti lakiin mukaan. Näin esimerkiksi pysyvien vastaavien muutoksien erittelyitä ei vaadita pienyrityksiltä. Arvostus- ja jaksotuseriaatteista annetaan tiedot myös vain, jos ne poikkeavat ennen käytetyistä tavoista. Yhdistykset ja säätiöt, jotka ovat kooltaan mikroluokkaa, saavat tehdä halutessaan tilinpäätöksensä maksuperusteiseksi. Pienten ja mikroyritysten ei tarvitse myöskään tehdä enää konsernitilinpäätöstä. Kirjanpidon menetelmiin tulee yhtenäistyksiä ja päivityksiä, jotka ottavat huomioon tietotekni-

sen välineistön kehityksen. Tasekirjaa ei enää tarvitse tehdä paperimuotoisena. Kirjanpitoaineistojen säilytyksen yksityiskohtaisista tiedoista, liittyen maantieteelliseen sijaintiin tai aineistojen muotoon, luovutaan kokonaan. Aineistoja on kuitenkin säilytettävä Suomessa ja niiden tulee olla välittömästi saatavilla. Suuret kirjanpitovelvolliset saavat arvostaa pörssi-arvopaperit, muut rahoitusvälineet, sijoituskiinteistöt ja rahoitusleasingsopimukset käypiin arvoihin kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukaisesti. Ajatuksena on noussut esille se, että kaikki kirjanpitovelvolliset käyttäisivät samaa tilikarttaa tai tiedostomuotoja. Työryhmä ehdottaa myös tilinpäätösasiakirjojen lähettämistä vain yhteen paikkaan, jolloin Patentti- ja rekisterihallitus, Verohallinto ja Tilastokeskus tekisivät yhteistyötä. Työnantajavelvoitteisiin liittyvät pakolliset tietojen raportoinnit viranomaisille ja muille tahoille, halutaan yksinkertaistaa. Työnantajavelvoitteet lähetettäisiin vain kerran luomalla yksi ainoa järjestelmä/kanava. (Työryhmän mietintö kirjanpitolain muutoksista 2014, 21–29.)

Kirjanpitolakiin tulee monia uusia pykäläitä, joista yksi on Mikroyritykset, joka perustuu direktiiviin. Niihin luokitellaan yritykset, jotka eivät ylitä kahta seuraavaa kohtaa: taseen loppusumma on 350 000 euroa, liikevaihto on 700 000 euroa ja henkilöstöä on yrityksen palveluksessa noin kymmenen. Kirjanpitolaki saa uudet määritelmät: suuryritys ja keskikokoisyritys. Suuryrityksellä vähintään kaksi seuraavista täytyy: taseen loppusumma on 20 000 000 euroa, liikevaihto on 40 000 000 euroa ja henkilöstöä yrityksen palveluksessa on noin 250. Keskikokoisyritykset eivät saa ylittää kahta suuryrityksen lukua. Liitetietotosite-pykälä laajentaa tositteet koskemaan myös liitetietojen perusteena olevia asiakirjoja. Liitetietotositteita on säilytettävä samalla lailla kuin muitakin tositteita ja yhteys liitetietojen ja niiden välillä on oltava vaikeuksitta todennettavissa. Muita uusia pykäläitä ovat muun muassa: Direktiivi, IAS-asetus, Luettelo kirjanpidoista ja aineistoista, Olennaisuus, Vastuu tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta sekä kirjanpito ja aineistoja koskevasta luettelosta ja viimeisenä Sijoituskiinteistön merkitseminen käypään arvoon. (Työryhmän mietintö kirjanpitolain muutoksista 2014, 33–55.)

Luku seitsemän (ammattinharjoittajan kirjanpito) poistuu kokonaan ja tiedot siitä siirtyvät lukuun yksi. Monia muita pykälää on selkeytetty ja yksinkertaistettu otsikon nimeä tai sisältöä muuntaen tai se on kokonaisuudessaan poistettu. Kirjanpitolakia selvennetään myös siten, että pien- ja mikroyritykset saavat oman asetuksensa liittyen tilinpäätöksessä esitettäviin tietoihin. Työryhmä ehdottaa myös erillislakia koskien öljy-, hakkuu-, kaas- ja kaivannaistoimintaa harjoittavien yritysten tiedonantovelvoitteesta. Sen mukaan tällaisten yritysten tulisi antaa vuosiselvityksessään tiedot maksuista viranomaisille kaikissa valtioissa, missä se harjoittaa liiketoimintaansa. Kirjanpitolain ja erillislakien tultua voimaan, on niitä sovellettava tammikuussa 2016 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla. (Työryhmän mietintö kirjanpitolain muutoksista 2014, 55–140, 274–277.)

Työ- ja elinkeinoministeriön työryhmä on pyytänyt lausuntopyyntöjä esimerkiksi Finanssialan Keskusliitolta, Patentti- ja Rekisterihallitukselta, talusasiantuntija Ernst & Youngilta sekä monilta muilta yhteisöiltä. Finanssialan Keskusliitto (FK) toteaa, että ehdotetuista muutoksista tulisi laatia vaikutusanalyysi, jossa selvitetään taloudellisia ja hallinnollisia vaikutuksia. FK suhtautuu positiivisesti asetukseen pien- ja mikroyritysten tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista. Huonona se pitää mahdollisuutta, jonka mukaan mikroyritykset saisivat esittää taseensa erittäin suppeasti. Tase ei antaisi oikeaa ja riittävää kuvaa. (Lausunto Finanssialan Keskusliitolta 2015.)

Patentti- ja Rekisterihallitus ehdottaa työ- ja elinkeinoministeriön määräämisestä käsittelymaksua niille, jotka eivät toimittaisi tietoja vaaditussa muodossa vaan toimittaisivat ne esimerkiksi paperisessa muodossa. Työryhmä ehdotti, että Patentti- ja Rekisterihallituksen, Tilastokeskuksen ja Verohallinnon tulisi perustaa yhteinen tilinpäätösrekisteri. PRH on sitä mieltä, että esitetty järjestelmä tarkoittaisi suuren tietojärjestelmän rakentamista, jonka ylläpito olisi erittäin haastavaa puhumattakaan suurista kustannuksista. Täten se toteaa suunnitelman olevan toteuttamiskelvoton. PRH haluaa selvitettävän kaivannaisteollisuuden vuosiselvityksien teknisen toteuttamistavan, koska se julkaisisi ne samalla tavoin kuin tilinpäätökset ja toimintakertomukset. (Lausunto Patentti- ja Rekisterihallitus 2015.)

Ernst & Young puolestaan pitää hyvänä sitä, että esimerkiksi rahoitusleasingso-
pimuksia saadaan käsitellä IFRS-standardien mukaisesti. Käytäntö poistaisi eroa-
vaisuuksia FAS:n ja IFRS:n välillä. Ison miinuksen saa Ernst & Youngin mukaan
liitetietotositteet. Jos liitetiedoista joudutaan laatimaan tositteet, ei varsinkin pien-
ja mikroyritysten hallinnollinen taakka helpottuisi laisinkaan. (Lausunto Ernst &
Youngilta 2015.)

Kohdeyritys Boliden Kokkola tekee tilinpäätöksensä Suomen kirjanpitolainsää-
dösten mukaisesti, joten kirjanpitolain uudistus tulee koskemaan sitä. BKO kuu-
luu edelleen suuryritysten joukkoon lain muutoksesta johtumatta. Tasekirjan pa-
perisesta versiosta luopuminen tulee vaikuttamaan kaikkiin kirjanpitovelvollisiin.
Jos tasekirjaa säilytetään sähköisessä muodossa, ei paperisia tilinpäätöksiä tarvitse
enää varastoida tai laatia. Todennäköisesti aikaa ja resursseja tullaan säästämään.
Toisaalta on hyvä pohtia kuinka tasekirjan luotettava säilyttäminen järjestetään
sähköisesti.

Uudistus koskien arvostamista käypiin arvoihin liittyen pörssi-arvopapereihin,
muihin rahoitusvälineisiin, sijoituskiinteistöihin ja rahoitusleasingso-
pimuksiin koskee toimeksiantajaa kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukaisesti. Omis-
taessaan edellä mainittuja varoja ja ollessaan suuryritys, BKO saa arvostaa kysei-
set erät käypiin arvoihinsa. Jos se aikoo soveltaa kansainvälisiä tilinpäätösstan-
dardeja tässä asiassa, olisi se yhdenmukainen konsernin käytännön kanssa. Siten
ylimääräiseltä työltä mahdollisesti välttyttäisiin tilinpäätöksiä laadittaessa.

Työryhmän ehdotus tilinpäätösasiakirjojen lähettämisestä vain yhteen paikkaan
vaikuttaa myös jokaiseen kirjanpitovelvolliseen. Tällöin tarvittavat tiedot lähete-
tään vain yhteen paikkaan ja tämä helpottaisi selvästi kirjanpitovelvollisten toi-
mintaa. Näin heidän hallinnollista taakkaa kevennettäisiin huomattavasti ja paran-
nettaisiin myös kirjanpidollista kehitystä. Sama vaikutus pätee uudistukseen työn-
antajavelvoitteiden ilmoittamisesta eli toimittamisesta vain yhteen kanavaan tai
järjestelmään.

Liitetietosite-pykälä vaikuttaa siten, että uudistuksen myötä liitetietoja tulee säi-
lyttää asianmukaisesti tositteiden tavoin. Tämän myötä säilytysajassa on huomioi-

tavaa. Tositteet tulee säilyttää kuusi vuotta, kun taas tasekirjaa kymmenen vuotta. Liitetiedot kuuluvat tasekirjaan, joten sen perusteella ne säilytetään kymmenen vuotta. Uuden pykälän myötä liitetietoja taas säilytettäisiin tositteiden mukaisesti eli kuusi vuotta.

Erillislaki koskien öljy-, hakkuu-, kaasu- ja kaivannaistoimintaa harjoittavien yritysten tiedonantovelvoitteesta tulee olemaan myös mietinnän alla. Harjoittamalla kaivannaistoimintaa, joutuu BKO todennäköisesti vuosiselvityksessään antamaan tiedot maksuista viranomaisille kaikissa valtioissa, missä se harjoittaa liiketoimintaansa. Huomattakoon, että erillislaki tulee kysymykseen vain, jos se suorittaa kyseisiä maksuja viranomaisille.

7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Työn tavoitteena oli selvittää keskeisimmät eroavaisuudet BKO:n tilinpäätöksen (FAS) ja Boliden konsernin tilinpäätöksen (IFRS) välillä. Sen lisäksi selvitettiin BKO:n raportoinnin riittävyyttä tekemällä haastattelu konsernin tilinpäätöksestä vastaaville. Viimeisenä tutkimusongelmana selvitettiin, onko tulossa uusia lakeja tai säännöksiä Suomen kirjanpitolakiin tai IFRS-normistoon, jolla olisi vaikutusta toimeksiantajan tilinpäätöskäytäntöön.

7.1 Tutkimuksen keskeisimmät tulokset

Keskeisimmät erot tilinpäätöksien välillä liittyivät tutkimuksen mukaan liitetietoihin ja kirjaamiskäytäntöihin. Joitakin tietoja, esimerkiksi rahoitusleasingsopimuksia, BKO käsitteli vain liitetiedoissa, kun konserni on merkinnyt ne taseeseensa sekä liitetietoihinsa. Toinen merkittävä ero liittyi liikearvoon. BKO tekee niistä suunnitelman mukaiset poistot, kun taas konserni ei tee niistä laisinkaan poistoja. Konserni tekee liikearvoille arvonalentumistestauksia, joiden vuoksi se tarvittaessa alentaa niiden arvoja. Arvonalentumistestauksista se antaa tietoa liitetiedoissa. Konsernin tilinpäätös oli hyvin sijoittajakeskeinen, kun taas BKO:n tilinpäätös on laadittu verottaja ja velkoja huomioon ottaen.

Haastattelussa ilmeni, että BKO:n on raportoitava konsernin yhteiseen konsolidointijärjestelmään muun muassa tase, tuloslaskelma, liitetiedot sekä kassavirtalaskelma. Konserni oli sitä mieltä, että BKO:n raportointi on ollut riittävää ja ymmärrettävää. Jos muutoksia liittyen raportointiin ilmenee ulkoisten tai sisäisten vaatimusten vuoksi, konserni kehittää raportit riittäviksi.

Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että kansainväliseen tilinpäätöskäytäntöön ja Suomen kirjanpitolakiin tulee muutoksia. IFRS-standardien keskeisimmät muutokset tutkimuksen mukaan ovat myynnin tuloutusta koskeva uusi standardi (IFRS 15), IFRS 9 Rahoitusinstrumentit-standardi ja IAS 17 Vuokrasopimus-standardi. IFRS 15 tulee korvaamaan nykyiset IAS 11 ja IAS 18 standardit. Uudistus koskien vuokrasopimuksia liittyy siihen, että jako rahoitusleasingsopimuksiin ja muihin vuokrasopimuksiin poistuu. Niiden tilalle tulevat A-tyypin ja B-tyypin sopimuk-

set. Suomen kirjanpitolain uudistuksella on todennäköisesti enemmän vaikutuksia BKO:hon. Merkittävimmät muutokset olivat tutkimuksen mukaan paperisesta ta-sekirjasta luopuminen, tilinpäätösasiakirjojen ja työnantajavelvoitteiden ilmoittaminen vain yhteen paikkaan sekä erillislaki koskien öljy-, hakkuu-, kaasu- ja kairannaistoimintaa harjoittavien yritysten tiedonantovelvoitteesta. Myös rahoitus-leasingsopimusten käsitteleminen IFRS-normiston mukaisesti vähentäisi eroavaisuuksia BKO:n ja konsernin välillä.

7.2 Opinnäytetyön luotettavuus ja pätevyys

Validiteetti ja reliabiliteetti voidaan määritellä yleensä kahteen näkökulmaan. Ensimmäinen näkökulma tarkastelee sitä, onko tutkimus- ja mittausten menetelmä validi vai reliabele vai kenties molempia. Toinen näkökulma taas katsoo onko tutkimuksien tuloksista tulleet päätelmät valideja vai reliabeleja. Validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksissa tuloksien tai väitteiden pätevyyttä, kun taas reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimuksissa yleensä tutkimustulosten tai väitteiden luotettavuutta. (Hiltunen 2009, 2, 7, 11–12.)

Reliabiliteetti on korkeampi, jos esimerkiksi kaksi tutkijaa päätyy samanlaiseen lopputulokseen. Validiteetti taas perehtyy siihen, onko tutkimuksessa mitattu juuri sitä mitä on ollut tarkoituskin mitata. Jos esimerkiksi kyselylomakkeisiin vastataan väärin ja ne silti sisällytetään tutkimukseen ja tuloksiin, alentaa se luotettavuutta ja pätevyyttä. Reliabiliteettia heikentää myös haastateltavan taipumus antaa haastattelijalle häntä miellyttäviä vastauksia. Luotettavuutta voidaan kohentaa tutkimusvaiheiden tarkalla selostuksella, kun taas pätevyyttä voidaan kohentaa käyttämällä useita menetelmiä. (Hirsjärvi ym. 2007, 201, 226–228.)

Tutkimuksesta tulee täysin arvoton, jos validiteetti puuttuu kokonaan. Tutkimuksessa on tällöin tutkittu täysin aivan muuta asiaa, kuin mitä alun perin oli tarkoitus tutkia. Kun validiteetti puuttuu, merkitsee se sitä, että tutkimus ja empiiriset havainnot kohdistuvat toisalle kuin oli alussa tarkoitus. (Hiltunen 2009, 3.)

Luotettavuuden keskeinen osa-alue on itse tutkimusraportti ja sitä voidaankin kutsua koko tutkimustyön kulmakiveksi. Jos tutkimus on hieman puutteellisesti to-

teutettu, mutta tutkija on taitava retoriikan käyttäjä, saattaa se pelastaa kokonaiskuvan. Toisaalta erittäin taitavasti toteutettu tutkimustyö saattaa jäädä heikoksi johtuen tutkijan huonosta retoriikan käytöstä tai huolimattomasta loppuviimeistelystä. Tutkimuksen laatija on aina tulkintojen tekijä, joten raportissaan laatijan tulisi tarjota lukijalle välineet arvioimiseen siitä, onko tutkijalla sellainen käsitys tutkittavasta, joka mieltää uskottavuutta lukijaan. (Aaltola & Valli 2001, 81–82.)

Työtä tehtäessä haluttiin käyttää mahdollisimman montaa lähdettä, jotta parannettaisiin validiteettia ja reliabiliteettia. Niitä kertyi yhteensä 37 ja ne koostuvat sekä suomenkielisistä että englanninkielisistä lähteistä. Englanninkielisiä lähteitä on yhteensä seitsemän, mikä parantaa tutkimuksen pätevyyttä. Työhön on otettu mukaan esimerkiksi laista saatavaa tietoa ja tieteellisiä tutkimuksia, jotka itsessään lisäävät luotettavuutta. Tutkimuksessa käytettiin konsernin vuosikertomusta sekä BKO:n tilinpäätöstä. Niistä saama tieto antaa oikean ja riittävän kuvan niiden taloudellisesta asemasta tilintarkastuksen myötä. Vuosikertomuksen englanninkielisyys saattaa heikentää tutkimuksen reliabiliteettia.

Tutkimukseen tehty haastattelu on varsin luotettava. Tehtäessä sähköpostihaastattelu, vastaajat vastasivat ja kirjoittivat kaikki vastaukset itse, mikä parantaa luotettavuutta. Tällöin mitään tietoa ei jäänyt pois vaan kaikki haluttava sisältyy vastauksiin. Toisekseen haastateltavat olivat itse konsernin tiinpäätöksestä vastaavia. Vain nämä henkilöt voivat antaa yhtä päteviä ja luotettavia tietoja. Haastattelun luotettavuutta saattaa heikentää se, että kysymykset ja vastaukset olivat englanninkielisiä kun taas haastateltavat itse olivat ruotsinkielisiä. Jos vastaajat eivät osanneet hyvin englantia, jotain tietoa saattoi jäädä pois. Tämä on kuitenkin hyvin epätodennäköistä.

Selvitetyt uudet lait ja säännökset ovat myös päteviä ja luotettavia. Suomen kirjanpitolain uudistus selvitettiin työ- ja elinkeinoministeriön 300-sivuisesta työryhmän mietinnöstä sekä asiantuntijoiden lausunnoista. Ne ovat alkuperäisiä lähteitä eikä muiden referoimia. Kansainvälisen tilinpäätöskäytännön uudistuksia selvitettiin IFRS:n omilta internet-sivuilta. Luotettavuutta saattaa heikentää inter-

net-sivujen englanninkielisyys, mutta todennäköisesti ei ole tapahtunut suuria väärinkäsityksiä.

7.3 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Kun toimeksiantaja ja aihe olivat tiedossa, aiheeseen liittyvän materiaalin lukeminen aloitettiin jo hyvissä ajoin kesällä 2014. Aikaisesta aloituksesta on ollut hyötyä laajaan aiheeseen perehtymisessä. Alkusyksystä asti työhön tulevaa aineistoa ja kirjallisuutta on mietitty ja kerätty vähitellen. Varsinainen kirjoitustyö aloitettiin joulun jälkeen tammikuussa ja kokopäiväisesti sitä kirjoitettiin helmikuun puolella. Työn etenemiselle asetettiin viikoittainen tavoiteaikataulu ja se toteutuikin yllättävän hyvin. Opinnäytetyö valmistui jo aikaisemmin mitä oli arvioitu. Näin laajan työn työmäärän arviointi ei ole ollut helppoa.

Työn kirjoittamisvaiheen eteneminen tuntui aluksi hitaalta, mutta kun vauhtiin pääsi, kirjoittaminen sujui nopeammin. Työhön kuului tietysti vaiheita, jolloin työ edistyi hitaammin ja joskus taas nopeammin. Tutkimuksen empiirinen osuus todettiin haastavammaksi kuin teoriaosuus. Vaikein asia empiirisessä osiossa oli löytää BKO:n ja konsernin tilinpäätöksistä keskeisimmät eroavaisuudet. Tilinpäätöksissä ei haluta antaa mitään ylimääräistä tietoa, joten esimerkiksi tiettyjen erien löytäminen ja niiden vaikutuksien arvioiminen oli haasteellista. Lisää aikaa vei se, että välillä piti lukea ihan yleisellä tasolla kirjanpidon kirjauksista ja arvostamisista sekä kerrata IFRS-normistoa. Tutkija halusi ymmärtää kirjoittamansa asiat itse ennen kuin kirjoitti niihin liittyviä asioita tutkimukseen. Lisäksi tutkija ei ollut ennen perehtynyt vuosikertomukseen puhumattakaan englanninkielisestä vuosikertomuksesta. Kokonaisuudessaan tutkimus on ollut varsin työläs ja haastava, mutta erittäin antoisa.

Yhteenvetona voidaan todeta, että tutkimukseen ollaan erittäin tyytyväisiä. Tavoitteet saavutettiin, tutkimusongelmiin saatiin vastaukset ja aikataulussa pysyttiin arvioitua paremmin. Voidaan todeta, että tämän opinnäytetyön jälkeen BKO:lla on mahdollisesti selkeämpi kuva tilinpäätöksien eroavaisuuksista. Nyt ehkä pystytään ymmärtämään paremmin eroavaisuuksista ja sitä miksi BKO raportoi konsernille nykyisellä tavalla. Haastattelusta oli varmasti paljon hyötyä. Pätevät tu-

lokset tutkimusongelmaan saatiin, kun kysyttiin BKO:n raportoinnin riittävydestä suoraan konsernin tilinpäätöksestä vastaavilta henkilöiltä. Tällä hetkellä BKO:n raportointi on ollut riittävää eikä IFRS-standardeihin ole tulossa muutoksia, joilla olisi vaikutusta nimenomaan tytäryhtiöiden raportointiin. Näin ollen ne voivat jatkaa nykyistä raportointikäytäntönsä toistaiseksi.

Viimeisenä muttei vähäisempänä, tämän työn tuloksena BKO pystyy paremmin varautumaan tuleviin uusiin säännöksiin ja lakeihin. Varsinkin Suomen kirjanpitolain uudistuksen myötä BKO:lle tulee paljon uusia muutoksia nykyiseen käytäntöön verrattuna. Työnantajavelvoitteiden lähettäminen vain yhteen paikkaan tulee vähentämään hallinnollista taakkaa huomasti. Muutoksen myötä yrityksen perustamiskynnys tulee pienentymään, koska nykyään raportointi verottajalle ja muille yhteisöille tunnetaan stressaavana ja aikaa vievänä työnä. Tämä korostuu varsinkin pien- ja mikroyritysten kohdalla. BKO tulee mahdollisesti saamaan tästä työstä paljon käytännön hyötyä, mikä oli tarkoituksenakin.

7.4 Oppimisen arviointi

Suomessa IFRS-normiston soveltaminen ja käyttöönotto aiheuttaa useita muutoksia muun muassa tilinpäätösajatteluun ja laskentatapoihin. Kirjanpitovelvolliset ovat tottuneet tuttuun ja turvalliseen meno-tulo-teoriaan ja verottajakeskeiseen ajattelumalliin. IFRS-standardien soveltaminen, varsinkin jos niitä käytetään ensimmäistä kertaa, vaatii todellista perehtymistä asiaan. Standardit sisältävät paljon yksityiskohtaisia tietoja ja vaatimuksia, joita ei voi ensi silmäyksellä ymmärtää. IFRS-normistoa muutetaan ja päivitetään vielä jatkuvasti. Sekä Suomen tilinpäätöskäytännössä että kansainvälisessä tilinpäätöskäytännössä on sekä hyvät että huonot puolensa. IFRS tuo mukanaan enemmän raportoitavaa ja siten enemmän työtä, mutta on uskottavampi ja läpinäkyvämpi ajatellen esimerkiksi ulkomaalaisia sijoittajia. FAS taas ei vaadi niin paljoa raportoitavaa kuin IFRS eli toisin sanoen se tuo vähemmän hallinnollista taakkaa, mutta ei taas houkuttele sijoittajia huonon läpinäkyvyytensä vuoksi.

Opinnäytetyö on opettanut valtavasti tutkittavasta aiheesta. Varsinkin kansainvälisestä tilinpäätöskäytännöstä tutkijalla oli tiedossa ennestään vain pintaraapaisu.

Vaikka työ on opettanut kattavasti asioita, on IFRS-normistossa vielä lukuisia asioita, mitä ei vielä ole tiedossa. Tieteellisestä tutkimusprosessista itsestään tutkija on saanut paljon tietoa muun muassa erilaisista menetelmistä, aina aineiston hankkimisesta sen erilaisiin termeihin saakka. Kielenhuollon näkökulmasta voidaan arvioida, että tutkijan kirjoitustaito sekä Englanninkielen taito on parantunut. Ennen työn aloittamista tutkija oli huolissaan siitä, miten voi lukea englanninkielisiä tieteellisiä tutkimuksia ja englanninkielisiä internet-sivustoja. Riittävästi aikaa varaamalla ja sanakirjaa ahkerasti käyttämällä on luetun ymmärtäminen ja sanavaraston kartuttaminen lisääntynyt.

Lakitekstien lukeminen oli aluksi varsin työlästä, mutta lopulta niidenkin lukeminen sujui ongelmitta. Näin isoa ja kattavaa työtä tutkija ei ollut aikaisemmin tehnyt. Tutkimusprosessi on opettanut myös kärsivällisyyttä ja sietokykyä tottua keskeneräisiin isoihin töihin. Kaiken kaikkiaan tämä työ on ollut kokonaisuudessaan hyvin opettavainen ja antoisa projekti.

7.5 Jatkotutkimusehdotukset

Mahdollinen jatkotutkimus voisi liittyä Boliden Kokkolan siirtymiseen Suomen tilinpäätöskäytännöstä kansainväliseen tilinpäätöskäytäntöön. Siinä selvitetäisiin mitä toimintoja mahdollinen siirtyminen aiheuttaisi. Julkisesti noteerattujen konsernien lisäksi listaamattomat yritykset voivat vapaaehtoisesti tehdä tilinpäätöksensä IFRS-standardien mukaisesti. Tällöin ne esimerkiksi voivat saada helpommin rahoitusta varsinkin ulkomailta. BKO:n tilanteessa konsernitilinpäätöksen kokoaminen erillistilinpäätöksistä helpottuisi myös huomattavasti samojen laadinta- ja kirjaamisperiaatteiden vuoksi.

Toinen jatkotutkimusaihe liittyy yleisesti kansainvälisen tilinpäätöksen eroihin verrattuna Suomen tilinpäätöskäytäntöön. Tähän työhön liittyviä aikaisempia englanninkielisiä tieteellisiä tutkimuksia löytyi varsin niukasti. Jos aiheeseen liittyvä tieteellinen julkaisu löytyi, saatettiin eroista kertoa vain ohimennen. Tai kun hyvä tieteellinen artikkeli löytyi, se kertoi vain yleisellä tasolla kansallisista tilinpäätöskäytännöistä (Domestic Accounting Standards). Jatkotutkimuksesta tai oikeastaan itsenäisestä tutkimuksesta voitaisiin tehdä kunnollinen tieteellinen tutkimus, joka

selvittäisi yleisellä tasolla Suomen tilinpäätöskäytännön eroja verrattuna kansainväliseen tilinpäätöskäytäntöön.

Kolmas jatkotutkimusaihe voisi liittyä IFRS-normiston edellyttämään komponenttikohtaiseen poistolaskentaan. Toimeksiantaja oli kiinnostunut tästä, koska sillä käyttöomaisuudet ovat isompia laitekokonaisuuksia, jolloin sillä ei ole komponenttikohtaista poistolaskentaa. Se haluaisi tietää miten komponenttikohtainen poistolaskelma saataisiin muodostettua ja mitä se käytännössä tarkoittaisi. Tähän tutkielmaan sitä ei otettu mukaan, koska silloin työ olisi voinut paisua liian suureksi.

LÄHTEET

- Aaltola, J. & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Alhola, K., Koivikko, A. & Rätty, P. 2003. Konsernitilinpäätös ja IAS. Vantaa. WSOY.
- Boliden Group. 2013. Annual report 2013. Viitattu 10.3.2015. http://www.boliden.com/Documents/Press/Publications/BOL_ar13_eng_webb.pdf
- Boliden Kokkola Oy. Viitattu 4.3.2015. <http://www.boliden.com/fi/Toimipaikat/Sulatot/Kokkola/>
- Boliden Kokkola Oy, tilinpäätös. 2013
- Deloitte. 2007. IFRS Taskuopas. Viitattu 22.2.2015. <http://www.iasplus.com/en/binary/dttdpubs/2007pocketfinnish.pdf>
- Ding, Y., Hope, O., Jeanjean, T. & Stolowy, H. 2007. Differences between domestic accounting standards and IAS: Measurement, determinants and implications. *Journal of Accounting and Public Policy*. 26, 1–38.
- Edilex. 2006. Yleisohje tuloslaskelman ja taseen esittämisestä. Viitattu 11.2.2015. http://www.edilex.fi/kilaohje/tuloslas2#1_2
- Gullkvist, B. 2012. Ylitsepääsemättömiä esteitä globaalien tilinpäätösstandardien tiellä?. *Tilintarkastus*. 6/2012.
- Haaramo, V. 2012. Kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö IFRS-raportointi. 4. uud. painos. Helsinki. Sanoma Pro Oy.
- Halonen, J., Jalkanen-Steiner, J., Johansson, N., Kyrölä, P., Nurmo, P., Pyykönen, R., Sundvik, P., Suomela, M., Tolvanen, M., Torkkel, T., Torniainen, T., Tuomala, M. & Vesikukka, E. 2013. IFRS Käytännön käsikirja. 3 uud. painos. Porvoo. Edita.
- Hiltunen, L. 2009. Validiteetti ja reliabiliteetti. Viitattu 9.3.2014. http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/validius_ja_reliabiliteetti.pdf
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13 uud. painos. Keuruu. Tammi.
- Ikäheimo, S., Laitinen, E., Laitinen, T. & Puttonen, V. 2011. Laskentatoimi ja rahoitus. Vaasa. Multiprint Vaasa.
- Jarva, H. & Lantto, A. 2012. Information Content of IFRS versus Domestic Accounting Standards: Evidence from Finland. *The Finnish Journal of Business Economics*. LTA 2/12, 141–177.

KHT-yhdistys. 2014. IFRS-tilinpäätösmalli 2014. Helsinki. KHT-Media Oy.

Kirjanpitolautakunta. 2006. Yleisohje tuloslaskelman ja taseen esittämisestä. Viitattu 12.2.2015. <http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=9&cad=rja&uact=8&sqi=2&ved=0CEsQFjAI&url=http%3A%2F%2Fktm.elinar.fi%2Fktm%2Ffin%2Fkirjanpi.nsf%2F0%2FFF99DD42509C1481C225723A00555B47%2F%24FILE%2FTP-YLEIS2006.doc&ei=xobcVMOCBKL5ywOJiIGYDw&usg=AFQjCNHBbhsMzf7iGz5e4gAPT076Z4BSoA&bvm=bv.85761416,d.bGQ>

L 13.4.2007/459. Tilintarkastuslaki. Säädös säästietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 11.2.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070459>

L 30.12.1997/1336. Kirjanpitolaki. Säädö säästöietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 9.2.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336>

L 30.12.1997/1339. Kirjanpitoasetus. Asetus säästöietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 11.2.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971339#L1P11>

Lausuntopyyntö Kirjanpitolain muutokset -työryhmän mietinnöstä. 2014. Finanssialan Keskusliitto. Viitattu 6.3.2015. https://www.tem.fi/files/42313/Finanssialan_Keskusliitto.pdf

Lausuntopyyntö Kirjanpitolain muutokset -työryhmän mietinnöstä. 2014. Ernst & Young. Viitattu 6.3.2015. https://www.tem.fi/files/42312/Ernst_Young.pdf

Lausuntopyyntö Kirjanpitolain muutokset -työryhmän mietinnöstä. 2014. Patentti- ja Rekisterihallitus. Viitattu 6.3.2015. <https://www.tem.fi/files/42358/PRH.pdf>

Leppiniemi, J. & Leppiniemi, R. 2006. Tilinpäätöksen tulkinta. 4. uud. painos. Porvoo. WSOY.

Lind, E. & Söderström, E. 2015. Boliden konsernin tilinpäätöksestä vastaavat. Boliden Group. Haastattelu 31.3.2015.

Pajunen, K. 2010. International Financial Reporting Standards from the Perspective of Accounting Professionals – An Account from Finland. BFuP - Betriebswirtschaftliche Forschung und Praxis. 62, 2, 223–239.

Pörssisäätiö. 2005. Miten tilinpäätös muuttuu? Opas IFRS-standardien vaikutuksista. Viitattu 16.2.2015. http://www.porssisaatio.fi/en/wpcontent/uploads/2012/01/1117-IFRS-opas_suomi.pdf

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006 a. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampere. Viitattu 6.2.2015. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006 b. KvaliMOTV - Tapaustutkimus. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampere. Viitattu 9.3.2015.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_5.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006 c. KvaliMOTV - Aineiston hankinta. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Tampere. Viitattu 4.3.2015. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6.html>

Salmi, I. 2012. Mitä tilinpäätös kertoo? Porvoo. Edita.

The IFRS Foundation and the IASB. 2015. Research Projects. Viitattu 5.3.2015. <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Pages/IASB-Work-Plan.aspx>

Tomperi, S. 2012. Käytännön kirjanpito. 20. uud. painos. Porvoo. Edita.

Tomperi, S. 2013. Kehittyvä kirjanpitotaito. 14. uud. painos. Helsinki. Edita.

Troberg, P. 2013. IFRS now, In the light of US GAAP and Finnish practices. Porvoo. KHT-Media Oy.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2014. Kirjanpitolain muutokset. Viitattu 5.3.2015. https://www.tem.fi/yritykset/kirjanpito/kirjanpitolain_muutokset_tyoryhma_1.9.2013_-_30.11.2014

Työ- ja elinkeinoministeriön työryhmän mietintö kirjanpitolainsäädännön muutoksista. 2014. Viitattu 5.3.2015. http://www.tem.fi/files/41224/TEMjul_48_2014_web_22102014.pdf

Difference between Finnish Accounting Standards and International Financial Reporting Standards

The thesis handles the differences between accounting in Boliden Kokkola (Finnish accounting standards) and Boliden Group (IFRS). Here are some questions about the reporting responsibility of Boliden Kokkola to Boliden Group. You can answer to the questions informally, because the answers will be edited into Finnish.

1. Which reports does the Boliden Group needs from its subsidiaries (Boliden Kokkola) to compose the consolidated financial statement?
2. When Boliden Kokkola reports to the Boliden Group, have the IFRS-reports been sufficient enough? Is there something else that should be reported? What?
3. Are the reports from Boliden Kokkola readable and understandable?
4. Do the reports from Boliden Kokkola need some improvement or development? What?
5. Has there been something unnecessary in the reports from Boliden Kokkola, something that could be left out? What?
6. Do you know if there will be some new regulations in the IFRS-standards that have an impact to the subsidiaries (Boliden Kokkola) reporting?